

ADVOKATEN

RETSSIKKERHED · UAFHÆNGIGHED · INTEGRITET 02 2025

STRAFESAGER OVER GRENSERNE
Kriminaliteten skifter karakter, og det gør advokatens arbejde ligeså i takt med øget internationalisering, organisering og professionalisering.

ADVOKAT I USA
Den amerikanske retssikkerhed lider under den nuværende administration. Tre danske advokater fortæller.

ADVOKAT DØGNET RUNDT

Eddie Khawaja er advokat i de fleste af døgnet timer og fører mange sager med fokus på menneskerettigheder. Følg ham på arbejde i dagbogen, hvor han også fortæller, hvordan han fik mere balance og overskud.

ADVOKATEN 02 2025

“Jeg ved, at nogle advokater kan savne mere aktiv retsledelse. Det er vigtigt, at vi som dommere hjælper med at sikre, at tonen er god, og at processen forløber værdigt og effektivt. Det kræver noget af alle parter i retssalen.”

Side 38

5 LEDER

6+8 KORT NYT

10 TEMA: STRAFFESAGER OVER GRÆNSERNE

Grænseoverskridende organiseret kriminalitet er ikke alene i vækst men også i forandring. Det stiller nye krav til både politi, anklagemyndighed og advokater, der skal øge det internationale samarbejde.

16 “JEG BRUGER MERE TID PÅ INTERNATIONALE SAGER”

Tre forsvarsadvokater fortæller om deres arbejde med sager på tværs af grænserne.

24 ADVOKATDAGBOG

“Det er jo en diagnose, hvor man kan fokusere og performe helt sindssygt, når det virkelig gælder, for eksempel i retten, og det lyder måske som en kliché, men det giver jo så også nogle udfordringer og konsekvenser andre steder.”

Følg med i advokat Eddie Khawajas liv i en uge.

29 ADVOKAT I USA

Mød tre danske advokater, der arbejder i USA, og som på hver sin vis mærker de politiske vinde og presset fra den nye amerikanske administration.

En af dem, Jane Fisher-Byrialsen, har netop sagsøgt præsidenten.

36 ADVOKATER SET UDEFRA

Advokater spiller en nøglerolle i retssystemet og er en uundværlig samarbejdspartner for domstolene. Det understreger Mette Lyster Knudsen, landsdommer og ny formand for Dommerforeningen. Hun har stor respekt for advokaters arbejde – men ser på nogle punkter plads til forbedring.

40 MIN SAG

HVORDAN VURDERER MAN, OM DET ER LEGITIM FRIHEDSKAMP ELLER TERROR?

For forsvarsadvokat Karoline Normann blev ASMLA-sagen en principiel øjenåbner, hvor terrorkonventionerne, som er baseret på at bekæmpe kræfter, der vil demokratiske det ondt, endte med at resultere i en dom i favør for et totalitært og udemokratisk regime. Selvom sagen er afsluttet ved Højesteret, ønsker hun at få den prøvet ved Menneskerettighedsdomstolen.

48 CHRISTIANSBORG-INTERVIEW

Aaja Chemnitz (IA) har i ti år arbejdet for at forbedre retssikkerheden i Grønland. Nu er justitsområdet godt på vej, men der er fortsat behov for bedre hjælp til blandt andet ofre for personfarlig kriminalitet og for at komme videre med professionaliseringen i straffesagskæden.

50 TILSYN – HVIDVASK

Kundekendskabsprocedurer for juridiske personer

54 TILSYN

Advokatselskabers uafhængighed

58 BØGER

Kort og godt om ny faglitteratur.

“Hele sagen har generelt været brolagt med udfordringer og situationer, som har været ekstraordinære.” Side 43.

Netop udkommet på Djøf Forlag

Relevant for enhver, der beskæftiger sig med
databeskyttelsesretlige spørgsmål

Djøf Forlag

Testamente

til fordel for
Dansk Kræftforskningsfond
skaber resultater

Fonden er fritaget for at betale boafgift, og alle beløb går ubeskåret til kræftforskning. Midlerne bliver uddelt af internationalt anerkendte kræftforskere, der ligesom bestyrelsen arbejder ulønnet for fonden.

DANSK KRÆFTFORSKNINGSFOND

Dansk Kræftforskningsfond, c/o Plesner, Amerika Plads 37,
2100 København Ø, Tlf. 33 12 11 33, Giro 655 00 29,
Danske Bank, reg. 3946, konto 394 63 63 618
www.dansk-kræftforsknings-fond.dk

Professionel assistance til advokater ved ejendomshandler

Safira tilbyder specialiserede konsulenttydelser til advokatbranchen, herunder tinglysning og eftersagsbehandling ved ejendomshandler – samt mange andre funktioner.

Fokus er på kvalitet, præcision, effektivitet og pålidelig support – hver gang!

Mere end 25 års erfaring.

Ring i dag til
Pia Møller Hemmingsen
Mobil: 2332 5115
kontakt@safira.dk
www.safira.dk

Professionel ansvarsforsikring hos ADIS

Advokatsamfundet arbejder på politisk neutralt grundlag for borgernes retssikkerhed og for et velfungerende retssamfund. Vi fører tilsyn med alle landets advokater og sikrer derigennem advokaternes uafhængighed og integritet.

Advokatrådet er Advokatsamfundets bestyrelse og består af 15 advokater fra hele landet.

Advokatnævnet er en klageinstans, som er uafhængig af Advokatsamfundet, og som behandler klager over advokaters adfærd og salær.

ADVOKATEN 104. årgang udgives 4 gange årligt af Advokatrådet og er direkte kommunikationsorgan for cirka 8.400 advokater og advokatfuldmægtige. Magasinet tilgår endvidere Folketingets retsudvalg, domstolene, anklagemyndigheden og centraladministrationen.

REDAKTION

Ansvarshavende redaktør, presse- og kommunikationschef
Rasmus Holm Thomsen · rht@advokatsamfundet.dk
Redaktør **Isabel Fluxá Rosado** · ifr@advokatsamfundet.dk
Journalist **Nya Vecht** · nve@advokatsamfundet.dk
Journalist **Magd Said Hawran** · mha@advokatsamfundet.dk

ABONNEMENT (Priser er inkl. moms og forsendelse)

Indland 600 kr.
Studerende 390 kr.
Udlandsabonnement 650 kr.
Studerende i udlandet 425 kr.
Opsigelse kan ske med tre måneders varsel ved udgangen af en måned.

ANNONCER

Frontmedia.dk · 48 22 44 50 · advokaten@frontmedia.dk

Layout **Bilgrav Design Aps**

Bilgrav.com · 40 30 00 75 · jan@bilgrav.com
Tryk **Jørn Thomsen / Elbo A/S**
Jto.dk · 76 37 60 00 · jto@jto.dk
Forsidefoto **Morten Holtum**

Signerede artikler udtrykker ikke nødvendigvis redaktionens synspunkter. Redaktionen hæfter ikke for artikelmanuskripter, der er tilsendt uopfordret. Hvis redaktionen skulle have krænkede ophavsrettigheder, er dette sket ufrivilligt og utilsigtet. Retmæssige krav i denne forbindelse vil blive honoreret, som havde vi indhentet tilladelsen i forvejen.

Tilmeldt dansk oplagskontrol.
Medlem af Danske Medier.
Issn 0107-5616 issn 1901-4546 (online)

Magasinet er trykt med vegetabiliske farver på miljøgodkendt papir.

Alle advokater modtager link til onlineudgave af magasinet i nyhedsbrevet. Afmeld printudgaven af Advokaten på postkasse@advokatsamfundet.dk.

ADVOKAT SAMFUNDET

ER VERDEN PÅ VEJ MOD EN RETSLØS TILSTAND?

Af Martin Lavesen, formand for Advokatrådet · Foto Jeppe Carlsen

Det gør ondt at se, hvordan frihedsrettigheder og nogle af de bærende principper i den amerikanske forfatning har været i frit fald gennem de seneste måneder.

I amerikanske medier taler amerikanerne selv om en "demokratisk krise" som kommentar til, at præsident Trump og hans politiske administration går løs på advokat- og dommerstanden med dekreter og krav om rigsretssager, hvis et advokatfirma har repræsenteret særlige klienter, eller en dommer har afsagt en dom, der har fundet dekreter og tiltag lovstridige. Samtidig er vi vidner til, at indsatte i fængsler deporteres ud af landet uden rettergang og imod dommeres kendelser og også en lang række andre handlinger og hændelser, som samlet set kun kan karakteriseres som et angreb på retsstaten.

Det er uset, og en situation som alle, der går ind for lov og ret, må tage afstand fra.

De begivenheder, vi ser i USA, i kombination med andre globale konflikter og spændinger mellem stormagter, er samtidig en naturlig anledning til at se indad. Hvilken rolle skal og kan Danmark spille, og hvordan former vi vores egen tilgang til den internationale retsorden?

Her kan vi desværre kun delvist kipe med Dannebrog. Vi har – heldigvis – fortsat en grundlæggende respekt for retsstaten. Men samtidig er der en nærmest ensidig kritisk politisk diskurs om internationale konventioner i disse år, hvor der konstant rejses spørgsmålstejn ved, om konventionerne egentlig gavner os. Konkret har flere partier ytret ønske om, at Danmark skal udtræde af EMRK for umiddelbart efter at træde ind igen, men med forbehold for artikel 8, der ifølge partierne forhindrer os i at sende kriminelle udlændinge ud af landet. Den nuværende skatteminister Rasmus Stoklund kom med samme forslag i en bog sidste sommer.

Det er selvfølgelig helt legitimt at have en politisk diskussion om konventionen, og hvordan Menneskerettighedsdomstolen dømmer. Systemet er på ingen måde perfekt, og i internationalt samarbejde kan hvert enkelt medlemsland ikke få præcis de domme, de aftaler og de vilkår, som ønskes.

Danmark og andre vestlige lande har dog på den lange bane værdi af forpligtende internationale samarbejder. Det giver den bedste retsstilling for borgere, og det er det bedste værn mod tilfældig magtudøvelse. Det er også et retligt fundament til at håndtere de grænseoverskridende problemstillinger, som præger verden lige nu.

I lyset af særligt USA og verdens øvrige konflikter, savner jeg derfor, at vores danske politikere også taler værdien af en international retsorden op. Der er brug for tydelig opbakning fra dansk side og en anerkendelse af de systemer, som er med til at sikre retfærdighed og beskytter os mod vilkårlig magtudøvelse og har gjort det siden 2. verdenskrig. Det retlige fundament bør Danmark kæmpe for at fastholde og styrke. ♦

TOP 3

over lande (udover Danmark, Grønland og Færøerne) med flest udøvende danske advokater (registreret hos Advokatsamfundet):

1. Belgien med otte advokater
2. Frankrig, Storbritannien og Tyskland med hver fem advokater
3. USA med fire advokater

Nyt advokatråd

Efter to ugers valgperiode i marts har Advokatrådet formelt godkendt resultatet af advokatvalget. Valget betyder, at fem nye medlemmer er trådt ind i Advokatrådet i maj. På formandsposten opnåede Martin Lavesen genvalg ved fredevalg, da der ikke var modkandidater til posten.

ADVOKATRÅDET 2025-2027

Martin Lavesen,
DLA Piper (formand)

Simon Frøsig,
Mazanti-Andersen (1. kreds)

Christina Bruun Geertsen,
Kromann Reumert (1. kreds)

Per Hemmer,
Bech-Bruun (1. kreds)

Michael Kjær Lauritsen,
Nielsen Nørager (1. kreds)

Olivia Saceanu Saugman,
DLA Piper Denmark (1. kreds)

Mikael Skjødt,
Mikael Skjødt Advokatfirma (1. kreds)

Ole Spiermann,
Bruun & Hjejle (1. kreds)

Finn Rasmussen,
Advokathuset Stevns (2. kreds)

Rasmus Thingholm,
NCC Property Development (2. kreds)

Maria Lindvig Malling Eriksen,
Focus Advokater (3. kreds)

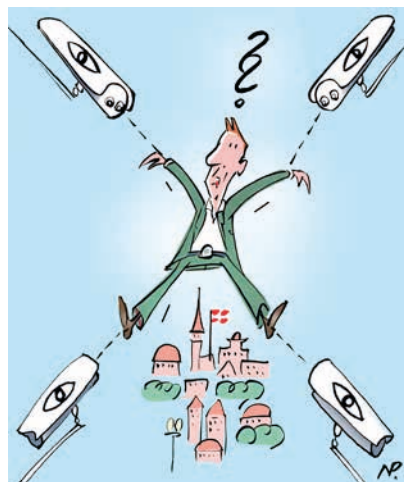
Christian Bachmann,
Bachmann / Partners (4. kreds)

Birgitte Sølvkær Olesen,
Halling-Overgaard Advokatfirma (4. kreds)

Anders Braad,
Haugaard/Braad Advokatfirma (5. kreds)

Andreas Leidesdorff,
ditAdvokatus (5. kreds)

Det nye Advokatråd trådte officielt sammen efter Advokatmødet den 23. maj 2025.

Advarer mod overvågning: Vi risikerer at miste det frie samfund

Antallet af overvågningskameraer stiger, og nye teknologier som kunstig intelligens og ansigtsgenkendelse tages i højere grad i brug for at bekæmpe kriminalitet i Danmark. Men ifølge en overvågningseksperter kan den øgede overvågning udfordre borgernes ret til privatliv og på sigt sætte den demokratiske debat over styr.

“Overvågning fører til mere overvågning, som igen fører til mere overvågning. Som forsker og borger i samfundet mener jeg, at jeg har en forpligtelse til at råbe vagt i gevær, når det begynder at tage overhånd – og det mener jeg, at det har gjort de sidste mange år,” siger Jacob Vrist Nielsen, historiker og forsker i overvågningshistorie.

Advokatens nyhedsbrev 24. april

Mere og mere overvågning øger presset på vores retssikkerhed

“Retten til privatliv og databeskyttelse er ikke bare en praktisk beskyttelse – det er en grundsten i en retsstat og en grundlæggende menneskeret for alle borgere. Det sikrer, at enhver i praksis har kontrol over sin krop, sit hjem, sin familie og sin kommunikation. Når mere og mere overvågning indføres uden klare retningslinjer og proportionalitet, risikerer vi en udvikling, hvor stadig flere beføjelser gives uden tilstrækkelig refleksion over konsekvenserne.”

Andrew Hjuler Chrichton, Generalsekretær i Advokatsamfundet i debatindlæg i Politiken 13. marts 2025.

Styrk din juridiske værktøjskasse

- med et kursus fra Danske Advokater

Hos Danske Advokater tilbyder vi fagligt stærke kurser og specialiserede uddannelser, der udvikler både dine juridiske kompetencer og din evne til at rådgive forretningsorienteret.

Uanset om du er nyuddannet eller erfaren, advokat, jurist eller administrativ medarbejder, kan du hos Danske Advokater altid finde et tilbud, der matcher dine behov.

Vores undervisere er dygtige og erfarne praktikere, der kender hverdagen i advokatbranchen og sikrer, at du får ny viden, du kan bruge med det samme.

Er din arbejdsplads medlem af Danske Advokater, får du op til 20 % rabat på vores efteruddannelsestilbud. Og når du vælger et kursus eller en uddannelse hos os, sikrer du, at pengene bliver i branchen - til gavn for vores medlemmer og advokatbranchen.

Se det store udvalg af kurser og uddannelser på advokatkurser.dk

Ny GDPR-vejledning til advokater

Advokatsamfundets nye og opdaterede vejledning om GDPR for advokater fremhæver vigtigheden af en klar persondatapolitik og ansvarsplacering i advokatfirmaers arbejde med overholdelse af GDPR.

Den er et godt redskab, som beskriver rammerne for advokatfirmaets behandling af personoplysninger.

Find GDPR-vejledningen på Advokatsamfundets hjemmeside under publikationer og bøger.

De advokatetiske regler udvides

Advokatrådet har på baggrund af tv-dokumentaren *Den sorte svane* besluttet at udvide de advokatetiske regler, så de præciseres i forhold til medvirken til strafbare forhold, trusler og håndteringen af klienternes midler.

”Flere af de forhold, som man så i TV2-dokumentaren *Den sorte svane* er ikke direkte beskrevet i de advokatetiske regler – muligvis fordi det er evident, at de er i strid med god advokatskik. Det gælder blandt andet det at begå eller medvirke til kriminalitet. Men det vil vi gerne gøre klart for enhver og understrege alvoren i disse situationer, og derfor har vi valgt at tilføje en række bestemmelser til de advokatetiske regler, der indskærper disse forhold,” siger Advokatrådets formand, Martin Lavesen.

Advokatsamfundet.dk

Nye lovregler for brugen af samlelientkonti på vej

Fra og med 1. januar 2026 skal advokater oplyse identitetsoplysninger på klienter med midler på advokaters samlelientkonti til pengeinstitutterne.

”Vi ved godt, at det er en ekstra administrativ byrde for advokater, og vi finder det grundlæggende problematisk, at tavshedspligten endnu engang bliver udhulet. Men hvidvask er så samfundsskadeligt, at det er helt centralt, at advokatbranchen bidrager til at bekæmpe den form for kriminalitet, og har forståelse for de samfundsmæssige hensyn der gør, at pengeinstitutterne har brug for at kunne identificere de klienter, der har midler indestående på samlelientkonti, for at reducere risikoen,” siger Andrew Hjuler Chrichton, generalsekretær i Advokatsamfundet.

ADVOKATKONVENTION VEDTAGET

En længe ventet advokatkonvention, der har til formål at beskytte advokater mod trusler og advokaters uafhængighed, er i marts blevet vedtaget i Europarådet.

”Det er særdeles positivt og aktuelt, at vi nu får en formel beskyttelse af advokater. Vi ser lige nu en bekymrende udvikling, hvor retssikkerheden og advokaters uafhængighed er under pres, og hvor advokater er udsatte for politisk forfølgelse og for trusler fra forskellige kanter for ”bare” at passe deres job. Derfor er det godt, at vi nu får en bindende international konvention målrettet beskyttelsen af advokater,” siger Per Hemmer, formand for Advokatrådets internationale udvalg.

Undersøger Danmarks brug af varetægtsfængsling

Danmark har en af Europas højeste rater for varetægtsfængsling. For at belyse årsagerne og de retssikkerhedsmæssige konsekvenser og fremsætte anbefalinger til forbedring, igangsætter Justitia og Advokatsamfundet nu en omfattende undersøgelse af varetægtsfængsling i Danmark. Undersøgelsen vil analysere det juridiske grundlag, domstolenes og anklagemyndighedens praksis samt de menneskelige konsekvenser af varetægtsfængsling. Den vil munde ud i en rapport med konkrete anbefalinger til, hvordan anvendelsen af varetægtsfængsling kan nedbringes, og retssikkerheden styrkes.

Retssikkerhedskonference 2025 Sæt X i kalenderen

Advokatsamfundet afholder årets retssikkerhedskonference den 23. oktober. Også i år foregår det på Langelinie Pavillonen. På dagen vil den årlige retssikkerhedsanalyse blive offentliggjort, og der vil være en række faglige indlæg og debat om aktuelle politiske emner.

Tilmelding åbner efter sommerferien på Advokatsamfundets hjemmeside, hvor programmet for dagen også kan ses.

SFT Erhvervsvurdering har overtaget Dansk Erhvervsvurdering

– og udbygger positionen som Danmarks største
inden for erhvervsvurdering

Dansk Erhvervsvurdering A/S

SFT Erhvervsvurdering har pr. 1 januar 2025 overtaget Dansk Erhvervsvurdering og har hermed udbygget positionen som Danmarks største inden for erhvervsvurdering.

Med 10 ansatte, ca. 100 tilknyttede specialister, mere end 800 årlige sager og 45 år i markedet er SFT Erhvervsvurdering den rigtige partner inden for alt, hvad der vedrører registrering og vurdering af aktiver.

SFT ERHVERVSVURDERING ARBEJDER INDEN FOR:

- Konkurs eller rekonstruktion.
- Virksomhedssalg eller overdragelse.
- Synliggørelse af aktiver i forhold til balancen.
- Syn og skøn i retssager m.m.
- Fagdommer eller bisidder i retssager.
- Udarbejdelse af goodwill.
- Vurdering af IT/software platforme.
- Kunst, privat indbo og dødsboer.
- Erhvervslejemål, erhvervsjendomme og afståelser.

139467 9
22G1

20,480 KGS.
45,200 LBS.

2,140 KGS.
4,720 LBS.

340 KGS.
750 LBS.

2 CUM.
2 CUFT.

KRIMINALITET PÅ TVÆRS AF GRÆNSERNE SKIFTER KARAKTER

Grænseoverskridende organiseret kriminalitet er ikke alene i vækst men også i forandring. Det stiller nye og højere krav til både politi, anklagemyndighed og advokater, der skal øge det internationale samarbejde, styrke uddannelse og specialisering, sikre hurtigere responstid og øge beskyttelsen af vidner og ofre i retssystemet. Organiseret kriminalitet vil blive en af de mest alvorlige sikkerhedstrusler i EU i de kommende år. Meget af det udspringer fra nettet og kunstig intelligens, som ingen grænser kender.

11

Hvis man vil læse en EU-rapport, som er mere uhyggelig end en krimi – måske endda en gyser, så kan man godt give sig i kast med EU's SOCTA-rapport (Serious and Organised Crime Threat Assessment), som er en nylig udgivet analyse og trusselsvurdering af kriminalitetsbilledet fra EUROPOL.

Den handler om beskidt affald, beskidte penge og beskidte metoder, og den forudsiger, at straffesager i stigende grad vil strømme ind over og på tværs af grænserne. Mange former for kriminalitet er i et eller andet omfang internationaliseret. Hvidvask. Våben. Vold. Narko. Cyberkriminalitet. Miljøsager. Menneskehandel. Misbrugsmateriale. Svindel med data, skat og moms. Oveni det nyere begreber som 'crime as a service' hvor unge med snævert syn og dyre drømme lader sig hyre

på nettet for hurtige penge af kyniske voksne til at begå vold og lejemord på mennesker de ikke kender. Og så i denne tid med et ekstra lag af tiltagende geopolitiske konflikter og risiko for angreb på infrastruktur og samfundssystemer.

“Politiet kommer til at stå med hænderne fulde i de kommende år, og det kræver flere ressourcer, mere uddannelse og mere specialisering. Det kan sagtens komme til at gælde flere aktører i retssystemet, for eksempel advokater.”

Det siger David Sausdal, som er forsker i international organiseret kriminalitet og bandekriminalitet ved Lunds universitet, samt en del af et særligt forskningsteam ved Københavns Universitet, hvor de undersøger tendenser i den grænseoverskridende kriminalitet.

Fantasiens sætter tilsyneladende ingen grænser for, hvad kriminelle og deres dybt organiserede netværk vil begå af samfundsskadelig virksomhed for at tjene hurtige penge, og i takt med den digitale udvikling og brugen af kunstig intelligens og med geopolitiske opbrud og spændinger oveni, bliver det kun værre.

Med nogle grumme og konkrete eksempler forudsiger SOCTA-rapporten, at udover stigningen i den grænseoverskridende kriminalitet, så skifter sagerne karakter, og det vil kræve en større indsats at finde og retsforfølge de involverede. Det drejer sig for eksempel om miljøforbrydelser, såsom ødelæggelser af fredet natur og dumping af forbudt og forurenende affald. Det handler om narkotikasmugling i eksorbitante mængder, om digitale forbrydelser som blandt andet svindel og bedrageri

"Det er klart en tendens, at kriminaliteten bliver mere internationaliseret."

mod borgere, overgrebsmateriale omhandlende misbrug af børn og kvinder, ligesom politisk motiveret cyberkriminalitet med angreb på samfund og infrastruktur vil være en konstant faktor. Det samme gør sig gældende for økonomisk kriminalitet, hvidvask, korruption, afpresning, skattebedrageri, infiltration af legale virksomheder, parallelle finansielle systemer, men også våbenhandel, menneskehandel, menneskesmugling, decideret slaveri, svindel med sanktioner, pirateri mod

rettighedshavere for eksempel indenfor fødevarer og medicinalbranchen og det hele med trusler, vold og drab som følgesvend.

Mere er på vej

Den grænseoverskridende kriminalitet kommer til at stige, og ifølge rapporten har vi ikke set det værste endnu. I takt med de geopolitiske ændringer vil der ske endnu flere ting, der er svære og komplekse at efterforske, for eksempel hacking og angreb på infrastruktur.

Det vil kræve mere af politiet, som skal bruge flere ressourcer i efterforskning, opklaring og retsforfølgelse men også til at beskytte ofre og vidner.

Retssikkerheden kommer til at stå sin prøve i de kommende år, og den er allerede udfordret i flere lande, hvor den tidligere er taget for givet.

At kriminaliteten bliver mere organiseret, mere international og mere kompleks, bekræfter politidirektør i NSK (National enhed for Særlig Kriminalitet), Lasse Boje.

"Det er klart en tendens, at kriminaliteten bliver mere internationaliseret, og det er både den kriminalitet, vi altid har haft, som er blevet mere international, for eksempel hvidvask og bedrageri – med udbyttesagen som eksempel, og så er det også ny kriminalitet, som vi ikke har kendt før, men som i sin natur er international, og det er navnlig på den digitale dagsorden."

Den synlige synder

Narkotikasmugling og distribution, som altid har haft et internationalt aspekt, er den største synlige synder i statistikkerne, og det område, hvor politiindsatsen er størst. Det koster hvert år samfundet millioner af kroner fra politiarbejde til retssager til fængselsophold med følger som vold og drab blandt organiserede kriminelle, samt dødsfald, indlæggelser og afvænningsbehandling blandt brugerne. Det er narkotikasagerne, der fylder mest hos politiet, som det ser ud nu, og de får meget spaltepads i medierne.

I de seneste par år har man kunnet læse om, hvordan pakker og tasker med kokain bogstaveligt talt flyder ind over de danske kyster i anseelige mængder. Alene i 2024 drev mere end tusind kilo kokain ind på de danske kyster, blandt andet i Langelandssagen med 578 kilo og Sjællands Odde hvor 18 sportstasker med 840 kilo drev ind i Sejerø-bugten. Det har skabt et nyt begreb 'drift cocaine'. De større mængder, der bliver fundet og går tabt for smuglerne, tyder på, at endnu større mængder kommer igennem – ellers ville det ikke kunne betale sig for smuglerne, og det er blot et af flere tegn på, at narkotikakriminaliteten ikke kun er steget – ligesom forbruget er steget, men at den også har ændret sig.

"Der er sket en professionalisering af forsyningskæden inden for narkotikaområdet. Det har cyberkriminaliteten og den teknologiske udvikling

blandt andet været med til at drive. Cyperkriminalitet og blandt andet krypterede kommunikationstjenester har sikret, at du uden at have kompetencer – og heller ikke nødvendigvis kontakter dybere ind i det kriminelle miljø – hurtigere kan finde ud af, hvordan du får fat i narkotika og kommer ind på det kriminelle marked. Det hele er blevet mere organiseret, internationaliseret og professionaliseret,” fortæller Lasse Boje.

Og Danmark er ikke kun modtagerland på det internationale narkotikamarked.

“I NSK vurderer vi, at Danmark udgør et transitland for en stor del af den narkotika, der indsmugles til og distribueres i de øvrige nordiske lande, og at der hvert år sker indsmugling af betydelige mængder narkotika til Danmark via lufthavne, landegrænser og maritime grænser.”

Politiet bruger omfattende ressourcer på narkokriminalitet. Det kan blandt andet ses på nyhedslisten hos NSK, som for størstedelen af vellykkede operationer handler om narkotikakriminalitet. Og det fremgår af statistikker fra anklagemyndigheden, som viser en stigning i de seneste fem år over afgørelser i narkotikasager. Ser man for eksempel på statistikken over endelige afgørelser hos anklagemyndigheden i de seneste fem år, viser den, at antal forhold om narkotikasmugling er steget fra 347 i 2020 til 500 i 2024.

Eksempler fra SOCTA-rapporten:

Online misbrug af børn – tvang og trusler

I januar 2025 blev to personer arresteret for at deltage i en voldelig ekstremistisk børnemisbrugsring ved navn “CVLT”, som groomede og derefter tvang mindreårige til at producere overgrebsmateriale og billeder af selvskade. Gruppen misbrugte angiveligt mindst 16 mindreårige rundt om i verden. Lederne og administratoren af dette voldelige online misbrugssamfund hostede og drev CVLT's online servere og kontrollerede medlemskabet for gruppen. CVLT-medlemmernes tvang eskalerede til at presse ofrene til at begå selvmord via video livestream. De afpressede ofrene til at underkaste sig og forblive tavse ved at true med at distribuere allerede opnåede kompromitterende fotos og videoer til deres familie og venner. CVLT har i nogle tilfælde gennemført deres trusler mod ofre, der forsøgte at undslippe deres greb. CVLT er en del af et større netværk af voldelige ekstremister og børnemisbrugere, der er aktive inden for lignende online fællesskaber.

Miljøkriminalitet

– Ulovlig bortskaffelse af farligt affald

Et kriminelt netværk orkestrerede ulovlig import af farligt affald fra Italien, Slovenien og Tyskland til Kroatien. I stedet for at blive korrekt behandlet og bortskaffet, blev affaldet simpelthen begravet eller dumpet på mindst tre lokationer. Ved at bortskaffe medicinsk eller farligt affald i Kroatien uden at have behandlet det på nogen måde, sparede det kriminelle netværk omkostningerne forbundet med den procedure og beholdt forskellen. Det anslås, at mindst 35.000 tons affald blev ulovligt bortskaffet på den måde, hvilket genererede en profit på mindst 4 millioner EUR for de kriminelle.

SOCTA-rapporten *The changing DNA of serious and organised crime* kan læses hos Europol www.europol.europa.eu

"Der er et stigende mørketal for organiseret kriminalitet. Den er blevet sværere at lokalisere og efterforske, og derfor finder politiet mindre af den."

Et stigende mørketal

Men narkotika er på trods af de enorme mængder efterhånden blot en mindre del af den samlede grænseoverskridende kriminalitet, der finder sted, og en sidegesjæft for organiserede kriminelle netværk, der opererer i de andre former for kriminalitet, hvor der er hurtige penge at tjene.

Det ser David Sausdal flere eksempler på i den kriminologiske forskning:

"Der er et stigende mørketal for organiseret kriminalitet. Den er blevet sværere at lokalisere og efterforske, og derfor finder politiet mindre af den. Det er sværere at finde George fra Nigeria, som har svindlet sig til penge over nettet og er en del af et større netværk, end det er at finde og anholde ham, der stjal nede i det lokale supermarked."

Den organiserede kriminalitet har desuden antaget nye og uanede former, som ikke bliver registreret i samme omfang.

"Det kriminelle dna skifter fra alt det, vi tror, vi kender, til nyopfundne aktiviteter under konstant forandring på linje med udviklingen af hightech og kunstig intelligens, og i kølvandet på alt det følger afpresning, trusler, vold og drab. De kriminelle bander er langt videre end narkokriminalitet. De finder hele tiden nye veje til at tjene hurtige penge. Det er for eksempel også organiserede kriminelle, der svindler og lokker penge ud af din

mormor over telefonen. Det er en decideret levevej for nogle," siger han.

David Sausdal mener, at etablering af NSK, er det mest betydningsfulde, der er sket for politiet i årevis i den henseende, fordi enheden ifølge ham er langt mere operativ i eksempelvis bedragerisager end SØIK var før, men at der alligevel er en fare for, at Danmark ryger bagom dansen, hvis de nødvendige ressourcer ikke er til rådighed – og især hvis de bruger ressourcerne forkert i forhold til politiske prioriteringer.

"Politiet har kun de ressourcer og evner, de nu engang har og må konstant prioritere, hvilket jo også kommer til udtryk, når der kommer eksempler på, at der er vasket sager (at politiet har afsluttet sager for hurtigt red.). Jeg kunne personligt godt tænke mig, at man nytænkte uddannelsen og strukturen af politiet, indførte mere specialisering, uddannelse og opkvalificering af evner – det gælder muligvis også for advokater. Jeg så gerne, at politiet brugte færre kræfter på narkotikasager – da narkotika ikke er til at stoppe, og der er så meget hykleri med det høje forbrug og årtiers forfejet politik, som man i mine øjne burde nytænke med en eller anden form for lovliggørelse – eller i det mindste have en samtale om at nytænke på området, så der ikke var så mange penge i det. Man burde i højere grad bruge kræfterne på miljøkriminalitet og sa-

Efter narkotikasagerne er det de økonomiske sager om hvidvask, bedrageri og datasvindler, der fylder mest hos politiet og i statistikkerne. For eksempel er antallet af forhold om datasvindler, der er endelig afgjort, steget fra 125 i 2020 til 4.852 i 2024 (både fældende og ikke-fældende afgørelser). Også hvidvask sager er steget markant fra 31 sager i 2020 (af både simple og grove sager med fældende afgørelse) til 2.001 sager i 2023.

ger om økonomisk kriminalitet. Det er en gigantisk forretning, og den slags kommer til at være endnu mere samfundsundergravende. Bare se på eksemplerne fra *Den Sorte Svane*. Det er vi som samfund nødt til at tage alvorligt,” siger han og tilføjer:

“I mine øjne er de kriminelle, der forurener vores allesammens jord, mere forfærdelige end den unge Ahmed eller Anders der sælger kokain på gaden. Når det så er sagt, så kommer vi uanset om-prioriteringer og nytænkninger aldrig til at have et system, som er lige så mobilt som de kriminelles. De kriminelle er der, hvor pengene er.” ♦

KRIMINALITETEN STIGER

HVIDVASK

Fældende afgørelser fordelt efter afgørelsestype for simpel og grov hvidvask i perioden 2018-2023, § 290 a:

2018	2019	2020	2021	2022	2023
------	------	------	------	------	------

Simpel hvidvask

1	1	11	364	905	1.381
---	---	----	-----	-----	-------

Årsrapport for Hvidvasksekretariatet 2023

Grov hvidvask

0	26	20	134	1.875	620
---	----	----	-----	-------	-----

Årsrapport for Hvidvasksekretariatet 2023

NARKOTIKASMUGLING

Afgørelser efter straffelovens § 191 stk. 2 smugling mv. af narkotika opgjort på antal forhold

2020	2021	2022	2023	2024
------	------	------	------	------

347	290	331	571	500
-----	-----	-----	-----	-----

Total for fem år **2.039**

HACKING

Afgørelser efter straffelovens § 263 stk. 1 uberettiget adgang til datasystem (hacking, datasvindel mm.) opgjort på antal forhold

2020	2021	2022	2023	2024
------	------	------	------	------

125	159	4.619	1.022	4.852
-----	-----	-------	-------	-------

Total for fem år **10.777**

Tallene er både for fældende og ikke-fældende endelige afgørelser.

Bemærk at ikke alle sager er af grænseoverskridende karakter, men en stor del af dem vil være det. Der findes ikke særskilte opgørelser over disse.

Kilde: Rigsadvokaten og POLSAS

JEG BRUGER MERE TID PÅ INTERNATIONALE SAGER

Forsvarsadvokat Katrine Gottlieb oplever en del praktiske udfordringer i takt med, at hun får flere grænseoverskridende sager om for eksempel økonomisk kriminalitet. Hun bruger også langt mere tid på sagerne.

“Næsten alle store sager er grænseoverskridende eller har grænseoverskridende elementer, og når man som dansk advokat er uddannet i dansk ret, så skaber det nogle udfordringer.”

Katrine Gottlieb kan som forsvarsadvokat godt mærke, at flere af de sager, hun får, har et internationalt islæt. Med speciale i erhvervsstrafferet har hun ofte sager om økonomisk kriminalitet og er blandt andet forsvarer i den første store udbytteskattesag for en engelsk klient, som har været frihedsberøvet i adskillige år, og i en anden stor sag om hvidvask og fakturafabriker, der fortsat kører i landsretten med over syv år og 200 by- og landsretsdage bag sig. Der er både danske og udenlandske statsborgere blandt de tiltalte i sagen, tusindvis af dokumenter fra ind- og udland, der skal gennemgås, og vidner der skal afhøres.

“Der er mange praktiske hensyn at tage i sager med udenlandske statsborgere. Alt fra spørgsmål om videreudlevering til andre lande, strategi i sideløbende sager i forskellige retssystemer og oversættelse for både klient, udenlandske advokater og pårørende. Du kan være heldig, at klienten taler engelsk, men for de fleste skal samtale foregå gennem en tolk, og det kan af flere årsager virkelig være problematisk.”

En anden ting er at forklare klienter forskellene mellem dansk ret og andre landes lovgivning.

“Hvis du har klienter, der er bosiddende i udlandet, er de som udgangspunkt nødt til at flyve til Danmark, hvis de vil læse sagens akter, da det efter dansk ret kræver samtykke fra politiet, før vi kan videreudlevere sagsakterne. I straffesager får vi løbende sagsakter, som efterforskningen skridder frem, så det kan kræve flere ture,” siger Katrine Gottlieb

I langt de fleste EU-lande må advokaten godt udlevere sagens akter til klienten.

“Det kan være svært at forklare udenlandske klienter og udenlandske advokater, at vi ikke må videresende sagsakter. De må gerne sende sagsakter til os, men vi må ikke sende den anden vej. Anklagemyndigheden kan samarbejde med anklagemyndigheden i andre lande, hvilket kan skabe en situation, hvor dansk politi har udleveret akter til udenlandsk politi. Disse er overleveret til klienten og dennes advokat i det pågældende land, men når vedkommende bliver udleveret til Danmark, må vi som udgangspunkt ikke udlevere akter i supplement til det, som de allerede er i besiddelse af.”

Katrine Gottlieb har udover økonomiske sager også ført miljøstraffesager, som hun forventer, at der vil komme flere af. Miljøstraffesagerne kan sagtens påvirke flere lande. Hvis der for eksempel opstår et potentielt brud på miljøreglerne fra et skib i Nordsøen med påvirkning af både den danske,

tyske og norske kyststrækning, hvilket land skal så føre sagen? Som det er nu, vil der køre straffesager i hvert af de pågældende lande. Sådan er det for eksempel i sagerne om udbytteskat. Men det vil snart ændre sig.

I 2027 indfører EU nye regler med forordningen om *transfer of criminal proceedings*. Den har til formål at samle og placere retsforfølgningen i internationale sager i ét land, nemlig det land hvor sagen har de største følger, herunder antal sigtede, potentielle vidner eller mest omfangsrige efterforskning. Men som det ser ud nu, kommer Danmark ikke til at være en del af det program på grund af det danske retsforbehold, der påvirker det strafferetlige samarbejde, og hvor Danmark deltager på nogle områder men ikke på andre.

På strafferettens område slog retsforbeholdet først rigtig igennem med Lissabontraktaten i 2009. Tidligere var Danmark bundet af de rammeaftagelser, der blev vedtaget mellemstatsligt, men efter Lissabontraktatens indførelse blev strafferetten flyttet til det overstatslige område, og derfor slår retsforbeholdet igennem.

Et hav af praktiske udfordringer

Katrine Gottlieb må derfor indtil videre være indstillet på, at det fortsætter med at være mere besværligt at være dansk advokat i internationale sager i EU-regionen end for eksempel en svensk advokat.

Og ifølge Katrine Gottlieb medfører de internationale sager også en masse praktisk, tidskrævende benarbejde.

“Jeg har typisk sager, som inddrager både det civilretlige og strafferetlige, og jeg er vant til, at sagerne er af en vis kompleksitet, og at de tager lang tid at forberede. Men jeg skal i stigende omfang bruge tid på at kommunikere

et ordentligt forsvar,” fortæller hun.

Som eksempel nævner Katrine Gottlieb et kæremål i Højesteret i januar måned, hvor Højesteret skulle tage stilling til en situation, hvor en udenlandsk dom var blevet endelig mellem byretssagen og landsretssagen i Danmark, og hvilken betydning det skulle have i forhold til propor-

sager kan indeholde komplekse problemstillinger.”

Hvis klienten er repræsenteret af advokater i udlandet, så kræver det meget tid at sikre en fælles forståelse blandt advokaterne, der arbejder i forskellige retssystemer og betydelig hjælp til de pårørende, ikke mindst i forhold til praktik. Det danske fængselssystem er på flere måder anderledes, end det de kender.

“Altså helt lavpraktisk, så er det svært for danske arrestanter selv at ringe ud, og Kriminalforsorgens telefonsvarer er kun på dansk. Du skal for eksempel være med på en linje og fortælle den udenlandske advokat: ‘You have to wait until they say “tre” which means three in Danish, then you press three...’ det er nogle gange helt gak.”

Katrine Gottlieb har også brugt tid på selv at efterforske sager for at finde supplerende oplysninger, og det har krævet en del kontakt til de andre lande.

“Jeg er vant til, at der er meget forberedende arbejde i sager om økonomisk kriminalitet. Du kan godt anmode retten om at få dækket forberedelse ud over det, der er indeholdt i salærtaksten, men det går meget sjældent op med den tid, jeg reelt bruger. Det er reelt pro bono arbejde,” siger hun.

Komplekse sager

Alligevel vil Katrine Gottlieb gerne arbejde med straffesager, og de internationale sager tager hun også gerne på sig, selvom hun er bekymret for, at det stigende antal sager, der går på tværs af grænserne og med øget kompleks-

med aktører og involverede i andre lande for at finde ud af, hvad retsstillingen er der og koordinere parallelle sager. Selvom sagerne er spændende, synes jeg ikke, det er vildt sjovt at bruge så meget tid på praktiske spørgsmål, men det er jeg nødt til for at kunne levere

tionaliteten for den danske varetægtsfængsling. Højesteret valgte at afgøre sagen ved hjælp af fem dommere i stedet for de sædvanlige tre i kæremål.

“Det viser jo, at vores højeste retsinstans også mener, at de her

"Selvom sagerne er spændende, synes jeg ikke, det er vildt sjovt at bruge så meget tid på praktiske spørgsmål, men det er jeg nødt til for at kunne levere et ordentligt forsvar."

tet, vil skræmme nogle kolleger væk, fordi de er mere krævende.

"Altså alene i udbyttesagen har vi modtaget over 2.000 mails fra advokater i udlandet. Det er arbejde, der ikke bliver dækket af beskikkelsen."

Hun er som advokat drevet af at arbejde for retssikkerheden og et velfungerende retssystem, som er lige så vigtigt som et velfungerende sundhedssystem og uddannelsessystem.

"For mig at se, så er det et retssikkerhedsmæssigt problem, hvis ikke beskikkede advokater får betaling for det arbejde, som de laver. Der er grænser for, hvor meget vi kan lave uden at få betaling. Jeg har forståelse for, at honoreringen er en anden end for eksempel overfor erhvervsklienter, men det ville være rimeligt, hvis vi blev honoreret for forberedelse, når sagerne kræver det. Risikoen er desværre, at det går ud over klienten."

Danmark er bagud på retsgarantier

Katrine Gottlieb er optaget af sine klienters retssikkerhed, hun mener ikke, at den er lige så god i Danmark, som den burde være, og som den er i andre EU-lande.

"Et eksempel er forholdene for vare-tægtsfængslede. Det handler ikke om faciliteter men om vilkår, for eksempel muligheden for at få besøg, adgang til sin advokat og tale i telefon. I mange europæiske lande må de gerne have deres egne telefoner. Hvis de efterfølgende udleveres til Danmark, så må de pludselig ikke have deres telefon længere, hvilket gør kommunikationen med deres familie stort set umulig. Det skal man forsøge at forklare

både dem, de pårørende og deres advokater. Jeg har repræsenteret en klient, der tidligere sad fængslet i udlandet, hvor de havde problemer med rotter. Han udtrykte under en fængslingsfrist, at han hellere ville være omgivet af rotter på gangene, end ikke at kunne ringe hjem."

Et andet eksempel er kvaliteten af tolke i retssystemet. I Danmark stilles der generelt lavere krav til uddannelsesniveau end i andre lande.

Et tredje eksempel er den mangelfulde information til sigtede, der ikke forstår dansk.

"Stort set al kommunikation til dem er på dansk. De er fuldstændigt afhængige af, at deres advokat kan hjælpe dem," siger Katrine Gottlieb.

Trænger til fornyelse

Hun mener også, at den danske retsplejelov trænger til fornyelse i lyset af de mange internationale sager og den teknologiske udvikling.

"Selvom den er ændret løbende, så er hovedloven fra 1919. For 100 år siden havde man nok ikke forestillet sig, at internettet kom, at alle gik rundt med en telefon i lommen, at man kunne kommunikere på krypterede netværk, eller at man kunne sælge aktier med en elektronisk registrering. Kriminaliteten har bare ændret karakter i forhold til de spilleregler, vi har lavet oprindeligt. Det kan for eksempel virke lidt skørt at fastholde et krav om pasdeponering som fængslingsurrogat i tilfælde, hvor retten mener, at den sigtede kan påvirke efterforskningen. Jeg kunne godt komme i tanke om andre måder, man kunne tage kontakt til

personer i udlandet end ved at rejse," siger hun og tilføjer, at lande, der ligner os, er mere opdaterede.

I flere tilfælde har hun klienter, der har straffesager kørende i flere lande, og som ikke kan forstå, hvorfor de ikke har de samme rettigheder i Danmark som i resten af EU.

"Det hænger ligeledes sammen med det danske retsforbehold, hvor vi ikke har tilsluttet os de direktiver om processuelle retssikkerhedsgarantier, som resten af EU er forpligtet til at implementere i den nationale lovgivning. Justitsministeriet lavede en gennemgang af direktiverne i forhold til dansk ret i 2015. Det er ti år siden, og den gang var der flere områder, hvor man konstaterede, at dansk ret ikke opfyldte kravene i direktiverne. Mig bekendt er det ikke undersøgt siden, men resten af EU har ikke stået stille de seneste ti år," konstaterer hun.

"For mig handler det her om at være om retssikkerheden og retsstaten. Det er jo det, vi skal måles på – at vi holder fast i at være en retsstat med de garantier, der er – eller burde være," siger hun og påpeger, at med en verden i opbrud og geopolitiske spændinger er retssikkerheden yderligere sat under pres.

"Det er simpelthen for vigtigt til, at vi må tale om det som sådan noget ligegyldigt noget. Hvis vi tager retssikkerheden for givet, så risikerer vi at miste den. Det duer ikke, at man bare sætter sig ned og siger, jamen her går det godt. Verden udvikler sig, og reguleringen skal følge med." ♦

KRÆVER ET GODT NETVÆRK

Forsvarsadvokat Peter Kragh har ofte sager med et internationalt aspekt. Det har han haft de sidste 15 år.

”Jeg har jævnligt klienter fra for eksempel Holland, der bliver fængslet dér, og så sidder de og venter på at blive udleveret til Danmark, hvor straffesagen skal køre, og der er selvfølgelig en del udfordringer ved det. Jeg har også klienter, som bliver anholdt i lande med et andet forhold til menneskerettigheder, end vi har i Danmark og Europa, som jeg prøver at bistå så godt som muligt. I de sager kan man ikke bare kritisere myndighederne, herunder i pressen, for man risikerer at stille ens klient værre, fordi de for-

hold, de er fængslet under, kan blive endnu værre.”

Udover sproglige kundskaber, kendskab til andre kulturer og evne til at sætte sig ind i andre landes regler, såvel som at have styr på de internationale regler, så kræver arbejdet med internationale sager særligt én ting:

”Det er i hvert fald rigtigt godt at have et godt netværk blandt advokater i de lande, man interagerer med. Fordi uanset hvad, så handler det om at påvirke et lands myndigheder til fordel for sin klient, og det kræver ofte samarbejde med

lokale advokater, der kender reglerne. Det er for eksempel meget svært for en dansk advokat at nå igennem med noget i et andet land på egen hånd, for uanset hvor meget jeg læser på hollandsk ret, så kan jeg aldrig blive specialist i det fagområde.”

Får et chok

Det handler også om at sikre sin klients rettigheder på et tidligt tidspunkt, uanset hvilket land sagen kører i:

”Man må gøre, hvad man kan for at få hurtig adgang til klienten, for der kan være nogle efterforskningsskridt, der skal iværksættes eller andet, og det kan også godt være udfordrende.”

Peter Kragh mener derudover, at man skal være opmærksom på, at selvom vi i Danmark har topplacering, når det drejer sig om menneskerettigheder og retssikkerhed – han rejser selv ud i verden, blandt andet til Jordan, for at fortælle om retssikkerheden i Danmark – så er det ikke på nogen måde den rosenrøde forestilling, som mange tror.

”Klienter fra udlandet får ofte et chok, når de oplever villkårene i Danmark. Det, jeg hører, er, at det opleves som langt værre at sidde varetægtsfængslet i Danmark end mange andre steder. Og strafniveauet er også helt anderledes hårdere i Danmark i eksempelvis narkosager.” ♦

DOKUMENTERNE FYLDER

Helene Lindberg Brædder har været forsvarer i nogle af den senere tids store narkotika sager. Dem er der kommet flere af, og de handler om større og større mængder af kokain og hash, der bliver smuglet ind i Danmark.

Helene Lindberg Brædder har blandt andet været forsvarer i den såkaldte 'container-sag', som handlede om 300 kilo kokain, der skulle have været smuglet ind i Danmark, men som blev opdaget af det tyske politi. De kom smuglerne i forkøbet og fjernede narkotikaen, sendte containeren videre på sin vej og et samarbejde med dansk politi bevirkede, at smuglerne blev overvåget, og 13 af de involverede, der befandt sig på dansk jord, blev anholdt. Senere er i alt 17 personer blevet dømt i sagen med domme fra 2 til 16 års fængsel.

"Narkotikasager i den størrelsesorden er altid grænseoverskridende, da der, så vidt jeg ved, ikke produceres narkotika i de mængder i Danmark. Det bemærkelsesværdige ved denne sag var, at de involverede på dansk jord ikke havde ret godt styr på, hvad der skulle ske, når containeren med kokainen kom i dansk havn. Modtagelsen af kokainen var ikke gennemtænkt nok, hvilket blandt andet fremgår af det over 10.000 sider store sagsmateriale – herunder Sky-ECC chat, som var en del af efterforskningen. Det har jeg brugt virkelig mange timer på at gennemgå, og det samme gjorde vi i landsretten, hvor jeg kom på som forsvarer.

Jeg havde så håbet på, at det havde givet en afsmitning i straffen, når det ikke var bedre organiseret, men de ret hårde domme blev stadfæstet i landsretten."

Djævlens i detaljen

Omfattende materiale med excel-ark og dokumenter af alenlange samtaler fra krypterede tjenester som Sky ECC er blevet en fast bestanddel af

efterforskning og bevismateriale, og det skal advokater, som er forsvarere i sager med organiseret kriminalitet bruge lang tid på.

"Det kan godt være svært at finde rundt i, og indimellem er det ikke struktureret hensigtsmæssigt fra politiets og eller anklagemyndighedens side, men det er heller ikke en nem opgave, for en del af materialet kommer ind løbende," siger Helene Lindberg Brædder.

Hendes opgave er blandt andet at finde ud af, om det, klienten er tiltalt for, er tilstrækkeligt bevist, blandt andet i de tusindvis af udlæste chatsider.

"Det er næsten som at være efterforsker. Jeg må se på, om min klient har haft den rolle, anklagemyndigheden mener; Har han vidst, hvad han gik ind til, har han vidst, at det var kokain, det handlede om og ikke hash? Er det reelt ham, der medvirker i den chat under det dæknavn, der fremgår af materialet, og som anklagemyndigheden påstår, eller er det slet ikke ham, der har brugt telefonen. Er der ord og begreber i chatten, som kan misforstås eller fordrejes."

Det er tidskrævende arbejde, men

det kan også være givende som forsvarer.

"Nogle gange kan man vitterligt finde 'huller' eller nye ting i bevismaterialet. Min erfaring er, at når man opdager noget, som ikke har været kendt af politiet eller i byretten, eller opdager en detalje, som ikke er uvæsentlig, men ikke tidligere er blevet gennemgået, så belønner det sig. Jeg har prøvet det med en helt anden type sag, hvor der var et omfangsrigt video-materiale. Der opdagede jeg noget, der var ganske væsentligt for bevisvurderingen, som politiet ikke havde været opmærksom på. Grundigheden er vigtig, for djævlens ligger ofte i detaljen." ♦

21

RETSFORBEHOLD SÆTTER DANMARK UDENFOR DØREN

Som dansk repræsentant i CCBEs strafferetskomité oplever Katrine Gottlieb, at Danmark langt fra bliver betragtet som et foregangsland blandt de andre europæiske medlemmer på grund af det danske EU-retsforbehold. Hun er ikke den eneste, som mener, at retsforbeholdet spænder ben for både retssikkerheden og et effektivt retsvæsen i Danmark.

“Det er ikke retssikkerhedens vinde, der vejer tungest.”

Det er en sætning, Katrine Gottlieb har hørt flere gange, når hun er til møder i CCBE's strafferetskomité, som finder sted fire gange årligt. Det er Danmark, de taler om. Og selvom kollegerne behandler hende godt og ligeværdigt, så har synspunkter set ud fra et dansk perspektiv ikke megen gang på møderne. Hun synes, det er ekstra ærgerligt, da der i år foregår en lang række vigtige high-level forhandlinger om, hvor strafferetten i EU skal hen de kommende 10-15 år.

“Vi bliver måske ikke ligefrem set ned på, men vi er ikke med i legen. Vi er udenfor døren og har ingen indflydelse,” siger Katrine Gottlieb.

Flere af de andre medlemmer, for eksempel advokater fra Tyskland, er stærkt kritiske overfor Danmark.

“De synes ikke, at vi er på helt så lavt niveau som Polen og Ungarn – det ville være at sætte det på spidsen, og det er også nogle helt andre problematikker, de lande har. Men det irriterer dem – især nu, når vi står foran formandskabet,” fortæller hun.

“Vi kan jo godt implementere EU-direktiver i dansk ret, for eksempel omkring *procedural safeguards*, som netop giver flere processuelle garantier til borgerne og højner niveauet på flere områder såsom oplysning om

rettigheder, tolkning og udveksling af sagsakter – også med forbeholdene intakt, men det gør vi ikke,” siger Katrine Gottlieb.

Retsgarantier og nye samarbejder

Personligt så hun derfor gerne en total ophævelse af det danske EU-retsforbehold.

“EU-retten er baseret på gensidig

at forelægge problemstillingen for EU-domstolen på grund af retsforbeholdet.

“Hvis Danmark ikke havde et retsforbehold, ville vi være underlagt de samme retssikkerhedsgarantier som i resten af EU, hvilket, jeg mener, vil styrke retssikkerheden for alle borgere. For det andet ville det øge vores indflydelse i selve lovgivningsprocessen, og endelig ville vi være helt og fuldt

med i de nyere samarbejder som for eksempel EPPO (Den Europæiske Anklagemyndighed), der blev oprettet i 2018 (som Danmark har et samarbejdet med fra 2023 red.). Og i det kommende regelsæt omkring *transfer of criminal proceedings*, som træder i kraft i 2027 (som Danmark står udenfor red.). Her vil det gøre en fundamental forskel at være med, for så kan vi flytte sager og spare

re ressourcer, og så skal vi ikke bruge tid på at føre sammenhængende sager i seks forskellige lande, for fremover bliver sagen placeret ét sted,” siger hun og tilføjer:

“Desuden er der et forbud mod, at du skal straffes for det samme flere gange, men risikoen er reel ved de grænseoverskridende sager, hvilket antallet af præjudicielle spørgsmål om 'ne bis in idem' (forbud mod dobbeltstraf) viser. Vi har et retssystem i Danmark, som er enormt presset. Måske kunne en ophævelse af retsforbeholdet med mulighed for at flytte visse sager til

tillid mellem medlemsstaterne, og reglerne i EU skal sikre EU-rettens effektive virkning. Hvis man udleverer en tysk statsborger til retsforfølgning i Danmark på baggrund af en europæisk arrestordre, så bør man kunne have tillid til, at vedkommende har de samme processuelle retssikkerhedsgarantier, som hvis vedkommende var blevet retsfulgt i Tyskland.”

Danmark deltager i samarbejdet om den Europæiske Arrestordre, da den blev indført med en rammeafgørelse fra 2002. Opstår der fortolkningstvivl, er Danmark dog afskåret fra

EPPO eller sammenlægge med retsforfølgning i andre medlemsstater lette en del af presset hos både politi, anklagemyndighed og domstole.”

Skal kunne rykke hurtigere

Kriminolog David Sausdal vurderer, at en ophævelse af retsforbeholdet vil være en fordel for det strafferetlige samarbejde og fra hans synspunkt særligt politiets samarbejde over grænserne.

“Som jeg ser det, vil det være en fordel for Danmark at være fuldbyrdet medlem af Europol, som lige nu bliver langt mere operationel.”

Dansk politi kan i dag forespørge om hjælp fra sag til sag i det nuværende samarbejde, men der er ifølge David Sausdal brug for at rykke hurtigere, når og mens tingene sker, og et fuldbyrdet medlemskab vil give en anden reaktionsevne.

“Som det er skruet sammen nu, vil der være en vis træghed i systemet. Dansk politi har for eksempel ikke adgang til de samme teknologiske værktøjer og databaser som deres europæiske kolleger. Det gør det sværere at efterforske og bekæmpe grænseoverskridende kriminalitet. Især når den sker i realtid.

“Du kan jo ikke stå og vente på svar på forespørgsler og informationer, når bilen med mistænkte er på vej over grænsen for at begå kriminalitet.”

Det handler derudover også om at være med til at beslutte og påvirke, hvordan samarbejdet skal fungere. Det kan Danmark heller ikke med retsforbeholdet.

“Det er i højeste grad i Danmarks interesse at sidde med ved bordet og være med til at bestemme. Hvis man skal se historisk på det, så er det jo også paradoksalt – hvis ikke en smule tragisk – at Danmark er udenfor det gode selskab, også fordi Danmark var med til at danne det gode selskab,” siger David Sausdal.

Et godt samarbejde

Hos NSK oplyser politidirektør Lasse Boje, at politisamarbejdet i Europol fungerer rigtig godt, men at det ville fungere endnu bedre uden de danske retsforbehold:

“Når man skal rekvirere hjælp i udlandet, vil det altid være en komplikation af en efterforskning. Man skal sende retsanmodninger og oprette fælles efterforskningshold. Men i og med at kriminaliteten bliver mere international og global, ser vi, at Europol har et større operativt fokus, og det betyder, at de er mere og mere fokuseret på at levere operativ merværdi til politiet. Der er derfor flere konkrete operative samarbejder foranstaltet af Europol, som vi kan drage nytte af – på trods af forbeholdet.”

Retsforbeholdet er dermed ikke en forhindring for politiets arbejde, men:

“Operativt set, og indenfor de rammer vi har, så har vi et rigtigt godt samarbejde med de andre lande i EU. Når det er sagt, så var vi det helst foruden i politiet, da vi så ville have endnu bedre muligheder for at samarbejde og drage nytte af blandt andet Europol.” ♦

Det danske retsforbehold

Nogle af begrænsningerne for politiet er:

- Manglende deltagelse i Europol
- Begrænset samarbejde om grænseoverskridende kriminalitet
- Ingen deltagelse i nye EU-retsakter

De praktiske begrænsninger i forhold til Europol er:

- Ingen mulighed for at foreslå HVT (High Value Target)
- Begrænset adgang til databaser
- Ingen stemmeret

EPPO

(Den Europæiske Anklagemyndighed)

EPPO efterforsker og retsforfølger blandt andet sager om svindel med EU-midler og momssvindelsager på tværs af EU-landene. Danmark indgik en samarbejdsaftale med EPPO i 2023 på ensartede vilkår som med EUROPOL.

Transfer of criminal proceedings

EU's kommende regler om overførsel af straffesager er designet til at forbedre samarbejdet mellem medlemsstaterne i bekæmpelsen af grænseoverskridende kriminalitet.

- Muliggør overførsel af straffesager mellem medlemsstater.
- Fastlægger specifikke kriterier for overførsel, såsom hvor forbrydelsen er begået, bevisernes placering, og hvor den mistænkte opholder sig.
- Medlemsstater kan kun afvise en overførselsanmodning baseret på specifikke kriterier.
- Indeholder retsgarantier for involverede personer.
- Et decentraliseret IT-system til sikker og pålidelig kommunikation mellem myndighederne

Reglerne træder i kraft den 1. februar 2027 og vil gælde for alle EU-medlemsstater, undtagen Danmark.

Advokatens dagbog

MIT LIV ER HELT FORBUNDET MED MENNESKERS RETTIGHEDER

Eddie Khawaja har som advokat fokus på rettigheder og fører mange sager, der ikke stopper ved de danske domstole og grænser, men også finder deres vej til Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og EU-Domstolen. Han skelner ikke ofte mellem det private liv og arbejdslivet. De er tæt forbundne, og det sætter også sine spor på tilværelsen uden for det at være advokat i de fleste af døgnets timer. Men en nylig erkendelse har givet ham mere balance og overskud.

Uge 9 og 10, 2025

EDDIE KHAWAJA

Eddie Omar Rosenberg Khawaja (H) er beneficeret advokat ved Retten på Frederiksberg med omfattende erfaring inden for både nationale og internationale straffesager samt menneskeretlige spørgsmål. Han fokuserer på sager, der involverer menneskerettigheder og EU-ret, har ekspertise inden for udlændingeret og har ført flere principielle og komplekse retssager mod offentlige myndigheder ved domstolene i Danmark samt ved Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol og EU-Domstolen. Han er medlem af Flygtningenævnet og af Advokatrådets strafferetsudvalg. Derudover bestyrelsesformand i Levende Menneskerettigheder. Han er tidligere ansat på Institut for Menneskerettigheder, i Justitsministeriet og hos Rigsadvokaten.

MANDAG

Hele den første uge står i en særlig sags tegn. Vi bistår en klient med et civilt søgsmål anlagt mod den danske stat, nærmere Udenrigsministeriet og Rigspolitiet, og deres tilladelser til, at der kan eksporteres våbendele til USA til F-35 kampfly. Fly, der ender på israelsk jord, og som IDF aktivt anvender i krigen i Gaza. Vi gør i sagen gældende, at dette strider imod Danmarks internationale forpligtelser, da der er en klar risiko for, at flyene anvendes til krigsførelse i strid med den humanitære folkeret.

Sagen handler om dansk producerede kampflydele, om våbenloven, FNs våbenhandelstraktat og EU-regulering. De kommende dage står på en formalitetsprocedure om, hvorvidt sagen overhovedet kan føres. Det mener vi, at den kan.

Hele dagen bruger vi på at gøre de sidste ting klar til sagen, som starter i morgen. Det er en af den slags sager, hvor faktum er svær at låse fast. Man kan derfor ikke rigtig forberede den færdigt, for der dukker hele tiden nye

ting op. Ting, der belyser gennemførelse af leveringerne af F-35 kampfly fra USA til Israel, oplysninger om hvordan vores klient og hans familie er påvirket, Vi falder – lidt tilfældigt – over få dage gamle artikler fra israelske medier, der kaster nyt lys på sagen.

Vi forsøger at koble de stående eksporttilladelser med-delt til en dansk virksomhed med de nyeste oplysninger, så de er klar. Det har alt sammen relevans for spørgsmålet om, hvorvidt vores klient har retlig interesse i sagen.

Sagen sambehandles med en lignende sag, anlagt af fire NGO'er, så vi forsøger også at koordinere de sidste ting med vores gode kollegaer hos Kontra Advokater.

Vi skal i Østre Landsret tre dage i denne uge med vores klient, som er en herboende palæstinensisk studerende fra Gaza. Han udrejste et år før krigen, der startede i oktober 2023. En krig, som har betydet, at han har mistet

sin toårige nevø under et luftangreb. Han har sin søster og andre familiemedlemmer i Gaza, som er fordrevne fra deres hjem, der er blevet sønderbombet under konflikten.

Jeg og min dygtige advokatfuldmægtig, der har lagt mange timer i sagen og dens forberedelse det seneste år, mødes med vores klient og drøfter sagen og hans partsforklaring, der skal afgives om nogle dage i retten.

Efter han er gået, sidder vi sent på kontoret og gennemgår de sidste ting, der skal bruges til forelæggelsen i morgen. Vi har været tidligt oppe i sidste uge og haft lange dage og aftener på kontoret, hvor vi har forberedt os grundigt. Jeg forsøger altid at skabe rum for, at vi kan arbejde lidt i hold på sager, det skaber næsten altid et meget bedre resultat. Det kræver en del fleksibilitet – som jeg næsten tænker, kan virke urimelig.

Det er en af den slags dage, hvor der ikke er tid til at tænke på mad, andet end en hurtig sandwich på kontoret. Søvn er der heller ikke så meget af, men jeg har en divan på kontoret, hvor jeg lige kan lægge mig og lukke øjnene lidt. Så hænger det næsten sammen.

TIRSDAG

25

Jeg mødes tirsdag morgen med klient og en del fra kontoret på en hyggelig café i Nordhavn, og vi får en kop kaffe sammen og snakker om, hvordan de kommende dage kommer til at forløbe. Flere af vores studentermedhjælpere er også kommet forbi. De har fulgt med og være koblet lidt på sagen de seneste måneder og skal derfor have mulighed for at følge sagen i retten. Vi lægger en slagplan for, hvad der skal ske i retten og taler lidt om forventningen til dagen, hvordan vi bedst vinkler de sidste ting, og hvad der er relevant at få frem fra vores side.

Vores klient skal afgive forklaring i morgen. Han har nogle flere oplysninger, som han nu har fået fra sin familie i Gaza, og vi tager en snak om, hvordan han bedst kan forklare herom. Dagen forløber helt efter planen, og hans forklaring indrammer kernen i, hvorfor han har valgt at anlægge sagen. Som han forklarer i retten, giver retssagen ham en mulighed for at føle sig lidt mindre magtesløs.

Inden vi går i retten, ringer Københavns Politi, og beder mig tale med en person, som har været involveret i en demonstration foran Mærsk hovedkvarter dagen før. Den demonstration var også knyttet til krigen i Gaza, og Mærsk transport af blandt andet våben til Israel i forskellige konstellationer med deres container-trafik. Flere af aktivisterne blev anholdt. Jeg taler kort med en udenlandsk kvinde, der er tilbageholdt, som ikke ønsker at give ret mange oplysninger. Jeg fortæller lidt om grundlaget for en eventuel fængsling, og fremstilling i retten. Den anholdte har rakt ud, da vi nogle gange giver rådgivning til en retshjælp tæt på vores kontor om forskellige spørgsmål. De har derfor også givet kvinden mit nummer, inden hun blev anholdt.

Også i dag foran Østre Landsret er der her på første retsdag dukket en lille gruppe demonstranter op for at markere deres utilfredshed med angrebene i Gaza. Der er dog ikke så mange som forventet – flere er nok blevet anholdt foran Mærsk bygningen dagen før.

Inden retsmødet drøfter vi forelæggelse og det sidste praktiske med vores kollegaer fra Kontra Advokater, som repræsenterer søgsmål mod staten for de fire NGO'er.

Vi har kigget på krigshandlingerne i Gaza i et år forud for det her og efter kontakt med vores klient, mener vi, at han bør have adgang til at føre sagen. Det er usikkert, og rejser nogle uafklarede spørgsmål. Vi forventer dog først en afgørelse i april, om han gives adgang til det. Vi har dog allerede drøftet med ham, at spørgsmålet nok skal forbi Højesteret.

ONSDAG

Nu er vi i uge 10, og jeg spoler lige tilbage til mandag, hvor jeg blandt andet har et møde sammen med en af mine advokatfuldmægtige med LGBT Danmark, der har besluttet biintervention i en sag om juridisk kønsskifte.

Den handler om vores klients ønske om skift af det sidste ciffer i hendes cpr-nummer for en 13-årig pige, hvor vi har udtaget stævning mod Justitsministeriet og Digitaliseringsstyrelsen for at give afslag på at skifte det sidste ciffer i cpr. nummeret.

Vi gør gældende, at det er i strid med Menneskerettighedskonventionens artikel 8 om retten til privatliv, fordi de ikke har nogen god grund til at afslå det. Det er den første sag af sin art, hvor en person under 18 har indbragt et afslag for domstolene. Vi drøfter nærmere strategien, og vi drøfter med LGBT Danmark, at dette er et grundlæggende problem for rigtig mange i samme situation, at ens trivsel påvirkes ret negativt af, at man ikke får sin kønsidentitet helt anerkendt.

I tirsdags skulle jeg have været i Vestre Landsret med en sag om overtrædelse af ophold- og meldepligter for en klient, som har arbejdet som FE- og PET-meddeler. Han følte sig derfor så utryk ved at opholde sig på udrejsecenter Kærshovedgård, at han valgte at blive væk fra centret i en længere periode, efter at andre beboere fandt ud af hans arbejde. Sagen er dog nu udsat indtil april.

Jeg vælger at sove lidt længere og lister først ind på kontoret kl. 10.00, hvor jeg har to møder i rap omkring statsborgerskabsspørgsmål. Det første vedrører nogle spørgsmål om kravene til ophold i Danmark, når man nu er udsendt for en dansk arbejdsgiver til udlandet. Vi drøfter mulighederne efter, at pågældende har modtaget et afslag på dansk statsborgerskab.

Den anden sag vedrører en ung kvinde, der har fået oplyst, at hun ved en fejl tilbage i 2006, da hun blev adopteret af sin danske stedfar, blev registreret med dansk statsborgerskab. Det mener man i dag er en fejl, og hun skal derfor registreres på ny, så hun ikke står som dansk statsborger længere. Vi tager en snak om, hvor urimeligt dette føles, og jeg forbereder hende og stedfaren på, at det nok kan blive nødvendigt med en retssag på sigt. Vi bliver enige om at starte sagen op nu, med det i baghovedet.

Resten af tirsdagen står herefter på forberedelse af de sidste ting i en udvisningssag i Højesteret, jeg er på vej til her onsdag morgen. Jeg tager lidt tidligere mod Højesteret

og sidder på en cafe alene og kigger på de punkter, vi skal have frem. Min klient er fængslet, så ham møder jeg først om lidt – en ung mand, der står til udvisning efter en dom på 3,5 års fængsel for overdragelse af kokain. Han er fra Kosovo, men har boet her, siden han var fem år gammel. I landsretten blev han udvist med indrejseforbud i tolv år. Sagen har jeg overtaget efter landsrettens dom, nu hvor udvisningsspørgsmålet er centralt.

Efter sagen taler jeg lidt med min kollega fra Rigsadvokaten, der møder i sagen, om nogle undervisningsdage vi sammen skal afholde om nogle måneder om netop udvisningspraksis. Jeg har selv tidligere arbejdet hos Rigsadvokaten, før jeg blev advokat, så det er ofte et hyggeligt gensyn med gamle kollegaer, når jeg for eksempel er i Højesteret i straffesager.

Afgørelsen i denne sag kommer ugen efter og ender desværre med en skærpet dom på fire år med nedsat indrejseforbud i seks år. Det var, hverken hvad jeg og bestemt ikke min klient havde håbet på.

TORSDAG

I dag er jeg i Flygtningenævnet, hvor jeg som nævnsmedlem tager stilling til asylsager. Jeg kommer heldigvis nemt fra kontoret på Nørrebro på cykel og rundt til de steder i byen, hvor jeg arbejder. I nævnet er det altid lidt usikkert, hvornår dagen slutter. Bagkanten skal derfor altid være lidt åben. Det er noget af en kontrast til dagen før i Højesteret, hvor man kan være helt sikker på, at sagen er færdig på minuttet, der står i tidsplanen, Højesteret har fået.

Hele sidste uge var jeg der jo ikke rigtig for familien, men jeg kommer heldigvis i dag ikke sent ud af nævnet. Min hustru Louise og jeg har tre børn. Jeg har en søn på 18, og så har vi to piger sammen på seks og otte år. Efter mange år i centraladministrationen har hun nu også valgt advokatvejen – dog lige nu med et smut forbi Københavns Byret som konstitueret dommer. Louise har stået for det hele i sidste uge, men i dag skal hun til middag, og jeg kan heldigvis komme hjem i god tid og hygge med ungerne. Så er det mig, der står for gryderne – børnene er dog ret kræsne, så jeg behøver ikke være særlig kreativ.

Vi taler meget derhjemme om de sager, vi har, og hvad det er, vi egentlig går og laver. Min søn kan godt lide at udfordre mig og stiller gode spørgsmål, også til kernen i den

rettighedstilgang, som jeg vælger at forfølge i alle sager, jeg kaster mig over. Der er meget ping-pong over bordet.

Jeg har tidligere arbejdet i forskellige partnerskaber, men i 2023 valgte jeg at starte helt for mig selv, og så er det jo mig selv, der skal stå for det meste, herunder bogføring, hænge lamper op og købe printerpapir. Jeg har nogle seje medarbejdere, der er helt med på den start up-ånd, der stadig eksisterer på kontoret. Det er heldigt. Louise har også hjulpet meget med det administrative på kontoret, men hun har jo også alle sine egne sager nu. Men det fungerer godt. Vi drøfter også, hvilke sager vi skal tage. Vi siger ikke nej, hvis vi oprigtigt mener, at der er et rettighedsproblem, og det er bare fedt at hjælpe, der hvor vi kan hjælpe.

Som jeg dog lidt for sjov – men også i alvor – altid siger, når min søn synes, det er sjovt, at der er endnu en sag, hvor jeg ikke har fået medhold, at hvis det var lette sager, så gad jeg dem nok alligevel ikke på sigt. Det hører mine medarbejdere mig også ofte sige.

FREDAG

Fredag skulle jeg have været på et par fængselsbesøg, men igen er der lidt ændringer. Man ved ikke altid, hvad dagen skal bruges på, men det trives jeg godt i. Jeg har altid arbejdet meget og kan godt have svært ved at sige nej til sager og opgaver, så det skal jeg fortsat øve mig på.

For blot et halvt års tid siden, var der en i min familie, som var i gang med udredning for ADHD. Efter et hyggeligt besøg hos os, foreslog hun, at jeg også blev udredt. Det syntes både Louise og jeg var lidt sjovt, da ingen af os kunne få øje på formålet med det. Men jeg har i mange år kæmpet ret meget med en følelse af udbrændthed, når dagen var omme. Når jeg kom hjem, var der ikke så meget overskud, og lunten kunne godt være meget kort. Jeg kunne føle mig depressiv eller i hvert fald lidt *off* til tider. Men når man står midt i livet, eller måske lidt længere end midt, så er der nok nogle ting, man reflekterer mere og hurtigere over, så hvis jeg kunne ændre på noget drastisk, var det måske ikke dumt. Så jeg besluttede mig alligevel for at gøre det og talte med en psykiater – og måske ikke så overraskende for andre end mig selv, fik jeg en

skud og har fundet en bedre balance, og effekten er kommet overraskende hurtigt.

Men altså kalenderen er jo den samme som før, og jeg har stadig svært ved at sige nej. Det er nok også et personlighedstræk, og så er det jo også bare sådan at være advokat. Der er tryk på, og jeg kan jo se, at de sager, der kommer min vej, er de rigtige sager for mig. Til gengæld kan jeg nu godt være meget mere til stede og er ikke helt drænet i alt det, som ikke er sager, og den jeg fremstår som, som advokat. Det binder faktisk også ting sammen på en meget bedre måde.

WEEKEND

Der er lidt mere tid til at slappe af. Weekenden starter med brunch med min familie. Det hygger vi os rigtig meget med. Men jeg har også et møde lørdag kl. 13, som jeg helt havde glemt. Klienterne ringer og spørger, hvor jeg bliver af, og jeg springer op på cyklen. Det er godt at bo tæt på sit kontor så. De er heldigvis ikke (alt) for sure, og vi får snakket sagen igennem.

Det er en opfølgning på "ghetto-sagen", som handler om diskrimination, almene boliger og en række klienter, der er blevet tvunget til at fraflytte deres boliger, da de bor i et område med for mange ikke-vestlige beboere. Vi har fået et godt forslag til afgørelse tidligere på måneden fra generaladvokaten ved EU-Domstolen, hvor sagen aktuelt er placeret. Den drøfter vi lige igennem, også om hvad konsekvenserne kan blive, hvis forslaget bliver fulgt af EU-Domstolen i sidste ende.

Søndag skal jeg ikke noget men går et par ture med vores to hunde. Jeg dyrker ikke så meget sport udover at cykle rundt i byen, når jeg skal nå frem til forskellige ting. Men de seneste måneder er jeg begyndt at bruge lidt tid på saunagus og tager også ofte til lidt lydterapi, hvor jeg bare kan få lov at sove i en time. Saunagusen er faktisk placeret i Nordhavn, så det passer ofte godt med, at jeg lige kan nå det, inden jeg for eksempel skal i Østre Landsret. Koldvandskaret mellem sauna-sessionerne kræver lidt tilvænning, når man er kuldkær – måske er det de pakistanske gener, der bliver udfordret der, men det går da nogenlunde. Men udover det har jeg ikke tid til mange hobbyer.

Det, som jeg synes, er spændende i mit liv, er nok for forbundet med arbejdet, og jeg har ikke som sådan brug for at koble af fra det.

Jeg har jo kun ét liv ikke, så på en eller anden måde ser jeg det heller ikke som et hus med mange værelser. Det er vel bare ét stort hus. ♦

ADHD-diagnose i løbet af meget kort tid og blev anbefalet medicinering. Det sagde jeg til gengæld straks ja tak til, og det har haft en god effekt på mig siden december – bum så var det på plads.

Det er jo en diagnose, hvor man kan fokusere og performe helt sindssygt, når det virkelig gælder for eksempel i retten, og det lyder måske som en kliché, men det giver jo så også nogle udfordringer og konsekvenser andre steder. Man kan have den her superenergi, og alle synes, man er sej, men hvad er der så tilbage til dem derhjemme, eller når man har sagt farvel til klienten eller ens medarbejdere efter en travl dag og er helt tømt for energi? Nu tager jeg Ritalin og med medicinen, har jeg fået langt mere over-

USA ER EKSTREMERNES LAND

Danske Marianne Helstrup har arbejdet i USA det sidste år, og hun er overrasket over, hvor store ekstremerne er i det amerikanske samfund, hvor tabuiseret politik er, og hvor hurtigt præsident Donald Trump har fået gennemført sine mange dekretter og initiativer.

Gennem det sidste år har advokat Marianne Helstrup arbejdet som General Counsel i den amerikanske medical device virksomhed, Beckman Coulter Diagnostics, hvor hun leder et internationalt team bestående af 30 medarbejdere.

“Jeg er en del af Beckman Coulter’s øverste ledelse, så jeg refererer direkte ind til Beckman Coulter’s præsident. Herovre er Legal (juridisk afdeling red.) en uomgængelig strategisk sparringspartner, og det er en selvfølge, at Legal som funktion er repræsenteret i ledelsen, hvilket ikke nødvendigvis er tilfældet i danske virksomheder. Så man bliver taget med i alle de væsentlige initiativer, hvilket betyder, at man er velinformeret og er med til at præge virksomhedens strategi,” forklarer Marianne Helstrup.

Hun har indtil videre alene sin danske advokatbestalling, men hendes ambition er at tage California Bar Exam i den nærmeste fremtid. Selvom hun endnu ikke har sin amerikanske beskikkelse, kan hun allerede nu se de store forskelle mellem det amerikanske og danske arbejdsmarked, når det handler om juraen.

Ifølge Marianne Helstrup er en af de væsentligste forskelle mellem det danske og det amerikanske retssystem, at USA har et common law system, hvor Danmark har et civil law system. Det betyder, at retspraksis spiller en vigtigere rolle i USA, hvilket i høj grad definerer, hvilke afgørelser der bliver truffet, hvor det i Danmark hovedsa-

geligt er baseret på den skrevne lov.

“En anden stor forskel er den såkaldte discovery-fase, som man har i USA. Man kan kræve udlevering af materiale og få adgang til stort set alt, hvad modparten måtte ligge inde med lige fra dokumenter til e-mails og hard copies. Man kan også afhøre vidner, inden man går i retten. Sagen bliver i langt højere grad oplyst inden retssagen, og man har selv mindre kontrol over, hvad der bliver fremlagt i retssalen. Så det er en stor forskel.”

Marianne Helstrup peger også på det amerikanske juryssystem og brugen af juryer, som er langt mere udbredt. Det betyder også, at det kan være sværere at forudsige, hvor en sag vil bevæge sig hen, og ifølge Marianne Helstrup gør det også, at man som udgangspunkt er mere nervøs for jursagerne.

Politisk Højesteret

Man kan måske tænke, at mange af de ting, som den gængse dansker forbindes med det amerikanske retsvæsen, er en dramatiseret version kendt fra utallige filmatiserede retssalsdramaer, men ifølge Marianne Helstrup er det ikke kun på film, at det for eksempel er udbredt at sagsøge andre i USA. Ifølge hende er den juridiske kultur langt mere ‘litigious’, hvilket betyder, at man oftere engagerer sig i retssager eller juridiske tvister.

“Jeg sidder med en del flere retssager her, end jeg gjorde som General Counsel i Danmark. Der er også en

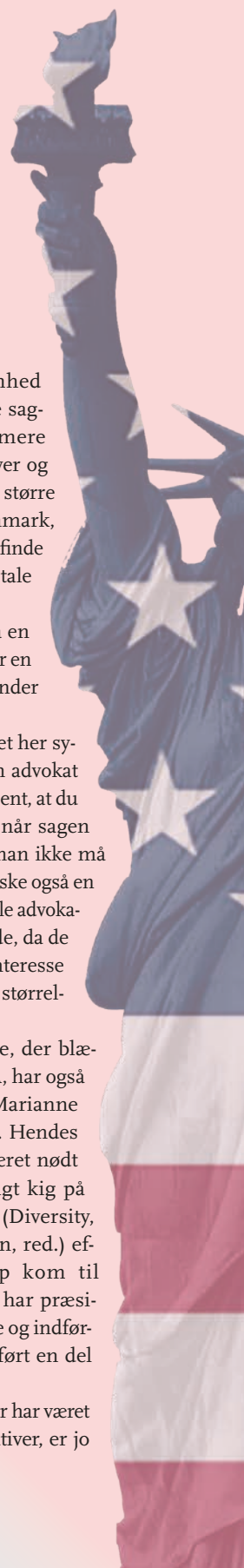
anden opmærksomhed på, at man kan blive sagsøgt. Man tænker mere over, hvad man skriver og siger, fordi der er en større risiko her end i Danmark, hvor vi som regel kan finde ud af tingene ved at tale sammen.”

I USA er der også en økonomisk gevinst for en advokat, hvis man vinder en sag.

“Herovre har de det her system med, at du som advokat kan aftale med din klient, at du får en bid af kagen, når sagen er afsluttet, hvilket man ikke må i Danmark. Det er måske også en af grundene til, at nogle advokater er mere opsøgende, da de har en selvstændig interesse i, at sagerne føres og størrelsen på erstatningen.

De politiske vinde, der blæser i øjeblikket i USA, har også en indvirkning på Marianne Helstrups arbejdsliv. Hendes firma har således været nødt til at tage et grundigt kig på deres DEI-program (Diversity, Equity and Inclusion, red.) efter Donald Trump kom til magten. Derudover har præsidentens annoncerede og indførte tariff'er også medført en del udfordringer.

“Den hastighed, der har været ift. dekretter og initiativer, er jo

uset. Jeg har kun været her i et år, men mit klare indtryk, også når jeg taler med mine amerikanske kolleger, er, at der bliver gået langt mere radikalt til værks nu. Man vidste selvfølgelig godt allerede under valgkampen, hvad Trumps holdninger var. Men det er vist kommet bag på alle, hvor hurtigt det er gået, og hvor kompromisløst og voldsomt omfanget er.”

Skal hun sammenligne den nuværende tilstand af retsstaten i USA med Danmark, siger hun:

“Der må jeg nok ærligt sige, jeg har mere tiltro til retsstaten i Danmark af mange grunde. Også i forhold til at Højesteret herovre er politisk. Benådningen af dem, der var dømt og fængslet i forbindelse med stormen på Kongressen, er decideret krænkende og absurd. Jeg er bekymret for den amerikanske retssikkerhed og demokratiet med de tendenser, som vi ser i øjeblikket.”

Større og vildere

I Danmark er vi mere afslappede i forhold til at diskutere politik – både i privaten og på arbejdet, men det er ikke tilfældet i USA, understreger Marianne Helstrup.

“Generelt er politik et større tabu herovre, end det er i Danmark. Jeg begynder ikke at lufte politiske holdninger overfor folk, som jeg ikke kender godt. I Danmark er noget af det mindst kontroversielle jo at mene, at Trump er forfærdelig, men det kan man ikke vide, om folk her synes, selvom jeg oplever, at både vores amerikanske venner og kolleger på arbejdet undskylder over situationen og er rystede, ligesom vi er i Europa.”

Ifølge Marianne Helstrup er der mas-

ser af amerikanere, der ikke støtter Trump – og masser, der gør. Hun bor selv i det sydlige Californien, som hun understreger, er velhaverland, og en demokratisk højborg. Men hun pointerer også, at der er et flertal, som hun er mindre i kontakt med, der blindt mener, at alt, hvad Donald Trump siger og gør, er det rigtige. Der er mange amerikanere, der hverken er så oplyste eller kildekritiske, som vi generelt er i Danmark.

“Jeg vil ikke lyde voldsom, men USA er ekstremernes land, og det hele er bare større og vildere herovre på både godt og ondt. Her er klart højere til loftet end hjemme, og amerikanerne er enormt passionerede omkring nærmest alt fra deres job, til pyntningen til Halloween, og tjansen som frivillig coach for deres børns fodboldhold. Jeg oplever dem som mere villige til at gøre en indsats for deres lokalsamfund, og de er generelt indstillede på at arbejde benhårdt for at dygtiggøre sig og nå deres mål. Det synes jeg er ret inspirerende,” siger Marianne Helstrup.

Både Marianne Helstrup, hendes mand og deres to børn på 8 og 10 år, der er med i USA, har oplevet, at amerikanerne har været søde og sjove, og at de er blevet taget utroligt godt imod. Marianne Helstrup understreger, at familien generelt er meget glade for at være der på trods af de politiske vinde, der blæser over Amerika i øjeblikket.

“Det politiske valg i USA er langt mere låst. Hvis du som amerikaner ikke kan se dig selv i Demokraterne, så er du jo nødt til at vælge den anden side. Hvis

man tager udgangspunkt i det politiske billede derhjemme, har man måske Nye Borgerlige på den ene side, og Enhedslisten på den anden og ja, der er da politiske modpoler, men efter min opfattelse er vi grundlæggende fuldstændig enige om fundamentale værdier samt samfundsmodellen og samfundskontrakten i Danmark. Herovre har du de konservative religiøse kræfter, der synes, at man ikke har ret til abort uanset omstændighederne, men samtidig har woke-bevægelsen jo også sit udspring her i USA. Ekstremerne er på en anden skala her og mere udbredte, end vi kender fra Danmark, som er et langt mere homogent samfund,” siger hun.

Lige nu bliver Marianne Helstrup dog hængende lidt længere i ekstremernes land. Flytningen til USA er ikke tænkt som en immigration, men som et eventyr, og planen er at vende hjem til Danmark igen på et tidspunkt. ♦

MARIANNE HELSTRUP

Fuldmægtig og advokat i Kromann Reumert.

Har efterfølgende arbejdet som inhouse advokat hos Lundbeck og Radiometer Medical i Danmark, inden hun blev tilbudt sin nuværende stilling i Beckman Coulter, der i lighed med Radiometer ejes af det amerikanske life science og diagnostics konglomerat.

Interview blev udført den 3. april 2025

Man føler, at Trumps administration kan gøre lige, hvad de vil

Danske Jane Fisher-Byrialsen har boet og arbejdet som advokat i USA hele sit voksne liv, og hun er ikke i tvivl om, at den amerikanske retssikkerhed lider under den nuværende administration, som vil have skruet op for dødsdomme, strammer lovgivningerne og indsætter politisk motiverede dommere. Og så har Jane Fisher-Byrialsen netop sagsøgt præsident Donald Trump.

“Min mands og mit advokatfirma, Fisher & Byrialsen, har sagsøgt Donald Trump. Så vi ligger jo nok ret højt på listen over dem, som han kunne komme efter på en eller anden måde, men det tænker jeg ikke rigtig over.”

Svaret fra den danske advokat Jane Fisher-Byrialsen falder prompte på spørgsmålet om, hvordan den amerikanske advokatbranche har reageret på Trumps angreb på dele af retssystemet i USA. Baggrunden for søgsmålet af den amerikanske præsident hedder Korey Wise. Han var en af fem sorte teenagere kendt som 'The Central Park Five', der blev uskyldigt dømt for voldtægt af en kvindelig løber i Central Park i 1989, og han har været Jane Fisher-Byrialsens klient i årtier.

“Donald Trump har altid hadet Central Park Five og mener stadig, at de er skyldige. Under præsidentvalgsdebatten med Kamala Harris nævnte hun den sag, og Trump svarede, at de fem uskyldigt dømte mænd havde slået den kvindelige løber ihjel, og de var skyldige,” forklarer Jane Fisher-Byrialsen og fortsætter:

“Men for det første var hun ikke blevet slået ihjel, og for det andet blev de fem mænd kendt uskyldige ved en senere retssag, da den rigtige voldtægtsforbryder tilstod. Så på den baggrund har vores firma sagsøgt ham. Vi var nødsaget til at arbejde sammen med flere advokater, for der er ikke nogen i vores firma, der har embedsføre i Pennsylvania, og debatten fandt sted i Pennsylvania. Så vi kom ind under deres licenser på sagen sammen og har så sagsøgt ham for *deformation* (injuri-er/bagvaskelse på dansk, red.)”

Sagen kører lige nu, og selvom Donald Trumps advokater har forsøgt at få sagen afvist blandt andet ved en høring den 2. april, lader det til ikke at lykkedes.

“Lige nu tror vi på, at sagen får lov at fortsætte, men der kommer en skriftlig melding fra dommerne inden for de næste to til tre måneder, så vi krydser for, at retfærdigheden får lov til at ske fyldest.”

Dødsdommen skal udnyttes maksimalt

Når Jane Fisher-Byrialsen ikke forsøger at slæbe USA's præsident i retten, arbejder hun sammen med sin mand i deres advokatfirma, hvor de har specialiseret sig i at få omstødt dødsdomme til livstidsdomme. Hun er en af de få advokater i USA, der kan repræsentere klienter i dødsdomssagerne, hvilket hun har gjort de sidste 15 år, og derudover repræsenterer hun klienter i mord-, volds- og narkosager.

“Jeg har pt. en dødsdomssag, som er blevet omstødt, og så får jeg sandsynligvis en ny inden for de næste par måneder. Derudover fører vi civile erstatningssager for folk, der har siddet uskyldigt dømt. Vi arbejder også på nogle langvarige sager, hvor vi forsøger at få folk frikendt, fordi de enten er ulovligt fængslet eller dømt for noget, de ikke har gjort.”

Jane Fisher-Byrialsen forklarer, at der gennem de senere år har været en nedgang både i forhold til personer, der blev idømt dødsstraf, men også i forhold til at sagerne ikke er blevet anlagt som en dødsdomssag. For at man kan idømmes dødsstraf, skal sagen nemlig helt fra starten anklages på en bestemt måde for at falde under dødsdomslovene, hvilket både gælder på statsniveau og landsniveau. Der er derfor ikke særligt mange advokater, der har den nødvendige erfaring til at tage dødsdomssager.

“Rent lavpraktisk så forbereder vi os ved at sige nej til andre sager for at have plads til at tage de her dødsdomssager, som vi grundet den nuværende regerings stramninger regner med, er på vej.”

Indtil Donald Trump tiltrådte embedet som præsident, betød det ikke det store, men i løbet af de få måneder hvor han har siddet som præsident, er der allerede vendt op og ned på det.

“Lige efter at Donald Trump tiltrådte som præsident, fik alle advokater tilsendt et memorandum fra hans nye US attorney general for the Department of Justice, Pam Bondi, hvor der blandt andet står, at dødsdommen skal udnyttes til sit maksimale potentiale, og der blev også hentydet til, at dødsstraffen skulle bruges oftere mod immigranter end ikke-immigranter. Der stod også, at dødsstraf skulle bruges mod pædofile, men det er slet ikke muligt i USA. Du kan kun blive anklaget i en dødsdomssag, hvis du har slået nogen ihjel.”

Ifølge Jane Fisher-Byrialsen var det især Joe Bidens benådning af 35 fanger på dødsgangen, lige inden han fratrådte som præsident, der fik Donald Trump til at fare frem med ønske om flere dødsdomme og langt hårdere straffe.

I USA er der et landsretssystem, hvor alle dødsdomssager kommer igennem, og de vælger så advokaterne, der skal tage dem. Jane Fisher-Byrialsen har da også allerede modtaget en e-mail fra dem, hvor de henstiller til, at alle advokater med kendskab til dødsstraffsager holder deres kalendere åbne, da de vurderer, at der vil komme rigtig mange af dem.

“Rent lavpraktisk så forbereder vi os ved at sige nej til andre sager for at have plads til at tage de her dødsdomssager, som vi grundet den nuværende regerings stramninger regner med, er på vej. Vi troede jo alle sammen, at dødsdomssagerne var på vej ud, så der er ikke særligt mange yngre advokater,

der har kendskab til det, fordi der ikke har været sager nok til at træne dem,” siger hun.

Præsidentielle ændringer i strafudmålinger

Udover stramninger på dødsstraffen, har den nuværende administration også påbudt alle landsretsanklagerne, at de ikke må indgå forlig med forsvarsadvokaterne. Jane Fisher-Byrialsen forklarer, at når forlig er umuliggjort, betyder det også, at der vil komme langt flere retssager.

“Vi vil jo uvægerligt komme ud i flere retsopgør, for der er ingen grund til at få sagerne lukket i forlig, hvis vores klienter alligevel får maksimal straf for det. Så vil vi hellere gå i retten og se, om vi kan få ændret udfaldet den vej. Men det kommer til at kræve en masse af systemet, for et forlig tager en time i retten, og et retsopgør tager alt fra fire dage og op til fire uger.”

Ifølge Jane Fisher-Byrialsen ender op mod 90 procent af sager i forlig i dag, og derfor har USA også et retssystem, der er vant til, at næsten alle sager løses udenfor retten, og som derfor ikke er rustet til, at der potentielt kan komme retsopgør i hovedparten af sager.

Selvom det er uvant med danske briller, at alting vendes på hovedet, fordi der er kommet en ny administration, er det ikke unormalt for de amerikanske advokater. Her er man vant til, at der kan være stor forskel på arbejdet som advokat under en republikansk versus en demokratisk administration, hvor både lovgivning og strafudmåling kan skifte brat, når en ny beboer flytter ind på 1600 Pennsylvania Avenue.

“Da Barack Obama var præsident,

fik anklagerne for eksempel besked på, at hvis de havde en narkosag, hvor den tiltalte ikke tidligere var dømt, skulle personen tildeles den laveste straf. Under Joe Biden blev der strammet lidt op, men det faldt stadig ud til den tiltaltes fordel. Under Trump er det vendt helt på hovedet. Vi oplever ofte ændringer i strafudmålinger, især på længden af fængselsstraffe. Præsidenterne kan implementere deres egne politikker og har hjemmel til at instruere Federal Bureau of Prisons om, at alle for eksempel skal prøveløslades efter at have afsonet 50 procent af deres dom. Lige nu tror jeg, at man skal have afsonet 75 procent af sin dom, før man kan prøveløslades, og Trump vil have det sat op til 90 procent. Man værner sig til det; man er glad, når der er en demokrat bag rattet, og irriteret når det er en republikaner, for så bliver alle de lovgivninger, man lige har værnet sig til, strammet,” fortæller Jane Fisher-Byrialsen.

Retssikkerheden har det frygteligt

Det er ikke kun advokatbranchen, der kæmper i øjeblikket. Jane Fisher-Byrialsen fortæller, at hun kender flere FBI-agenter og DEA-agenter, som ugentligt får tilsendt mail fra Elon Musks departement, DOGE, hvor de skal redegøre for fem produktive ting, de har gjort i den pågældende uge.

“Det er da godt, at folk skal være effektive, men hvem i DOGE er det egentlig, der bedømmer de her fem effektive ting, som en agent har lavet? Det er jo personer, der ikke har en anelse om, hvad en agents job går ud på. Der er en underlig stemning, når man går i retten, og man kan godt mærke, at både anklagerne og de føderale agenter

er pressede og ikke ved, hvordan deres fremtid og job ser ud,” siger Jane Fisher-Byrialsen.

Der er flere ting, der bekymrer advokaten lige nu.

“Det skriger mod himlen, når det handler om retssikkerheden, som har det frygteligt. Jeg synes heller ikke, at det var godt tidligere under Joe Biden. Jeg kan da godt forstå, at man vil gøre noget for sit barn, men jeg synes, det var helt forkert, da Biden benådede sin søn. Men under Donald Trump er vi kommet op i et andet gear. Han har været rigtig god til at indsætte et hav af dommere, der danser helt ef-

ter hans pibe. Det er rimelig uhyggeligt, og man kan ikke undgå at miste tilliden og sætte spørgsmålstegn ved, om der overhovedet er retfærdighed og retssikkerhed i det amerikanske system.”

Donald Trump har faret hårdt frem mod retssystemet i USA, og han har angrebet både advokater og dommere. Jane Fisher-Byrialsen fortæller, at hun selv og de andre advokater, hun kender, i begyndelsen holdt vejret, men nu arbejder de hårdt på at komme med kreative idéer, så der kan findes nogle løsninger.

“Efter den seneste tids sager sid-

der man tilbage med en følelse af, at Trumps administration kan gøre lige, hvad de vil, og der er overhovedet ingen konsekvenser. Jeg tror desværre også, at de giver andre “dårlige æbler” i systemet mod til at gøre, hvad de vil. Det er som om, at Donald Trump har givet den slags mennesker grønt lys til at opføre sig dårligt og lade hånt om etik og retfærdighed. Jeg tror, vi alle håber, at vi kommer gennem de her fire år nogenlunde smertefrit. Men hvis han ender med at lave noget fusk, så han kan blive siddende fire år mere, som han har talt om, kan det godt blive et stort problem,” siger hun. ♦

JANE FISHER-BYRIALSEN

Fik sin bachelor i jura på Macalester College i Minnesota og gjorde jurastudiet færdig på George Washington University. Arbejdede efterfølgende som advokat i New York. Startede i 2008 advokatfirmaet, Fisher & Byrialsen, med sin mand. Har skrevet bogen 'Min Kamp for Retfærdighed' om det amerikanske retssystem.

Interview blev udført den 28. marts 2025.

Tekst Magd Said Hawran Foto Privat

Dage, der ikke kan forudsiges

Knud Hougaard har de seneste to år boet og arbejdet i den amerikanske stat Virginia som virksomhedsadvokat for LEGO. Her har han oplevet, hvordan juraen i USA adskiller sig markant fra det danske system – både i kompleksitet og tempo.

For advokater i USA er arbejdet ofte præget af højt tempo og stor kompleksitet. Lovgivningen ændrer sig hyppigt, og bekendtgørelser og reguleringer opdateres med kort varsel. Det stiller store krav til dem, der arbejder i det juridiske felt – uanset om de sidder i private virksomheder el-

ler i offentlig forvaltning. Hvor man i Danmark typisk har længere horisonter og større grad af stabilitet i lovgivningsprocesserne, er virkeligheden i USA en anden. Her skal man være klar til at omstille sig fra dag til dag.

Knud Hougaard er en af fire danske advokater i USA, der stadig har deres

bestalling i Danmark, men arbejder i USA. Som legal director i the LEGO Group har han siden sommeren 2023 boet i Virginia, hvor han har været med til at etablere en ny LEGO® fabrik.

“Det påvirker ikke nødvendigvis min konkrete opgaveløsning fra dag til dag, men det kræver rigtig meget tid

og fokus at forstå, hvilke ændringer i lovgivningen der kan få betydning for os. Det er noget, jeg er nødt til løbende at sætte mig ind i,” siger han.

Han oplever, at mængden af ny information og ændringer i rammevilkår ofte kommer hurtigt og uden varsel. Det gør det nødvendigt at holde sig konstant opdateret og være klar til at vurdere konsekvenserne her og nu – også selvom de juridiske ændringer ikke nødvendigvis rammer virksomheden direkte.

“Der er flere dage, man ikke kan forudsige og forudskikke. Samtidig spiller jura en langt større rolle i erhvervslivet herovre, end vi er vant til i Danmark. Den sætter retningen for alting, og man er nødt til hele tiden at holde sig opdateret,” forklarer han.

Politik og forvaltning fylder mere end ventet

En af de ting, der har overrasket Knud Hougaard mest ved at arbejde i USA, er de markante forskelle mellem den danske og den amerikanske forvaltningskultur.

“I Danmark har vi tradition for en mere stabil og forudsigelig forvaltning. Herovre kan retningen ændre sig hurtigt, og det betyder, at man skal kunne tilpasse sig langt mere dynamiske forhold,” siger han.

I det amerikanske system kan både lovgivning og administrative beslutninger ændres med relativ kort varsel. Det betyder, at en strategi eller aftale, der i går virkede holdbar, i dag kan kræve justeringer.

Og de store udsving i prioriteringer og tilgange til lovgivning og forvaltning kan gøre det svært at navigere, især når man kommer fra et mere konsensusøgende system som det danske.

“**I Danmark har vi tradition for en mere stabil og forudsigelig forvaltning.**”

“I Danmark er vi vant til, at tingene bevæger sig ad en nogenlunde lige vej. Men her kan beslutninger og retninger skifte hurtigt, og det kan være svært at gennemskue, hvilke ændringer der får reel betydning – og hvilke der ikke gør. Det kræver tålmodighed og skarpt overblik,” siger han og uddyber:

“Det er en udfordrende tid, hvor man skal navigere i meget usikkert og uvist territorie. Man skal konstant holde sig til nye love og regler. Det kræver, at man hurtigt kan vurdere, hvad der har reelle konsekvenser, og hvad der måske aldrig bliver til noget,” siger han.

Glad for USA

Knud Hougaard har været en del af the LEGO Group siden 2010, og hans rejse til USA var drevet af en ambition om at arbejde i udlandet. Projektet i Virginia har givet ham muligheden for at være med fra starten og følge etableringen af en ny fabrik, der efter planen skal stå færdig i 2027.

“Jeg er i ordets bedste forstand en generalist, og også en globalist. Jeg har arbejdet meget over hele verden i mange forskellige discipliner, og jeg har været med fra starten af i det her projekt, hvor jeg blandt andet lavede aftalerne med myndighederne. Jeg håber også, at jeg kan være med til slut, når der står en færdig fabrik herovre,” fortæller han.

Hans ophold i USA er planlagt til at vare i 4-5 år, men om han og familien vender tilbage til Danmark, er endnu uvist.

Én ting er dog sikkert. Selvom hverdagen kan være hektisk, er han glad for sit arbejde.

“Det, at jura fylder så meget i USA, betyder også, at man bliver involveret i en masse spændende ting. Det har været en vanvittig lærerig oplevelse indtil videre – både som advokat og som leder i et amerikansk arbejdsmiljø,” siger han. ♦

KNUD HOUGAARD

Uddannet ved Aarhus Universitet.

Har tidligere været Legal Trainee i Arla Foods og Kaalund & Partnere. Siden september 2010 har han været en del af the LEGO Group, hvor han haft forskellige roller som blandt andet Legal Business Partner og Senior Corporate Counsel. I august 2023 flyttede han til Virginia, USA, og blev Legal Director – den rolle han også besidder i dag.

Interviewet forud for artiklen fandt sted den 14. marts 2025.

ADVOKATER KAN BLIVE LIDT SKARPERE I RETTEN

Advokater spiller en nøglerolle i retssystemet og er en uundværlig samarbejdspartner for domstolene. Det understreger Mette Lyster Knudsen, landsdommer og ny formand for Dommerforeningen. Hun har stor respekt for advokaters arbejde – men ser på nogle punkter plads til forbedring.

Mette Lyster Knudsen kalder det sit drømmejob. Som landsdommer i Østre Landsret og ny formand for Dommerforeningen arbejder hun for at sikre en retfærdig proces og et velfungerende retssystem, og det er værdier, hun har haft som kompas, lige siden hun blev jurist i 1995.

Med knap 30 års erfaring i retsvæsenet, har hun været vidt omkring i dets maskinrum. Hun har blandt andet været anklager hos Københavns Politi, vicepolitidirektør i Sydsjællands og Lolland-Falsters Politi, administrationschef i PET og haft ledende stillinger i Justitsministeriets departement. I 2019 blev hun landsdommer og i oktober 2024 blev hun valgt som den første kvindelige formand for Dommerforeningen i dens mere end 100-årige historie.

Alligevel er der én rolle, hun aldrig nåede at få med.

“Da jeg nærmede mig slutningen af studiet, overvejede jeg faktisk at blive advokat. Jeg interesserede mig meget – og gør det stadig – for, hvordan samfundet hænger sammen og for rettigheder og demokrati. Og jeg så advokatgerningen som en måde at arbejde aktivt for det på. Men jeg blev tilbudt job i Justitsministeriet først, og så gik jeg en anden vej. I dag føler jeg, at jeg har det bedste arbejdsliv, jeg nogensinde har haft, så det kunne jeg ikke tænke mig at bytte ud med noget andet,” siger hun.

Som dommer er hun særligt optaget af, at fagligheden altid er i centrum for arbejdet i retten. For hende handler det ikke blot om at træffe afgørelser men om at sikre, at processen forløber på en måde, som både juridisk og menneskeligt fremstår fair for de involverede. Det kræver ikke alene et grundigt juridisk overblik men også forståelse for, hvordan sagerne opleves af de mennesker, de berører.

“Et er, hvordan en sag eksempelvis er blevet dømt i byretten, men det er vigtigt for mig, at jeg altid vurderer sagen helt på ny og bedømmer beviserne og troværdigheden med mine egne øjne. Derfor er det også vigtigt, at vi har bevisførelsen direkte for-

an os i anken,” forklarer hun.

Selvom advokatlivet aldrig blev hendes eget, har hun i hele sin karriere haft tæt kontakt til advokater, ikke mindst i sin daglige gang i Østre Landsret.

“Jeg synes, at vi generelt i Danmark har dygtige advokater, som lever op til de advokatetiske regler om, hvordan man skal opføre sig som en god advokat. De er gode til at varetage deres klienters interesser, gode samarbejdspartnere, når man møder dem i retten, og så er det generelt en professionel og dygtig stand,” siger hun.

Men et godt samarbejde må ikke stå i vejen for faglig kritik. For selv i en velfungerende stand er der altid plads til udvikling, og særligt ét område kunne ifølge Mette Lyster Knudsen trænge til lidt skarpere fokus.

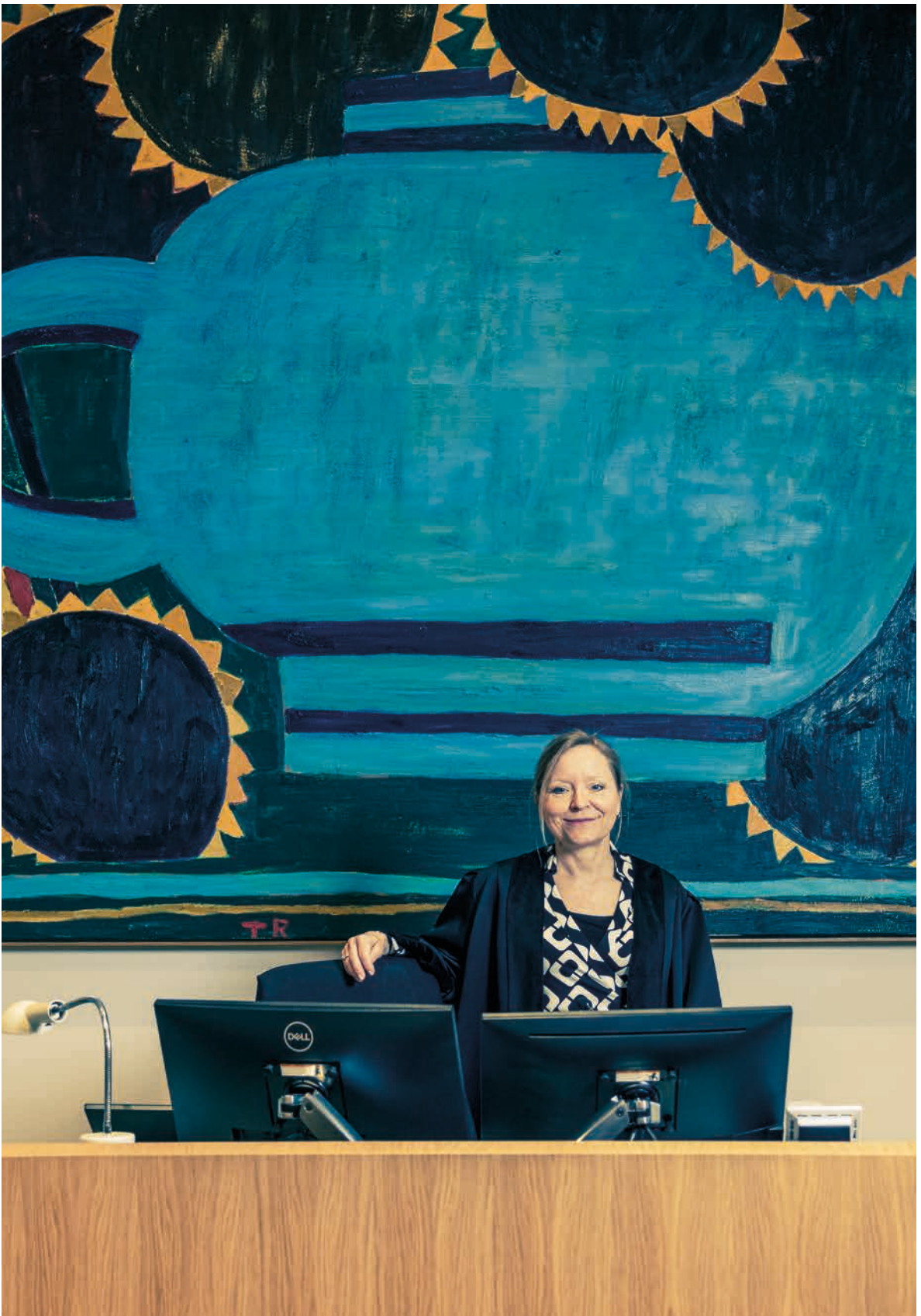
Skær ind til benet

En advokat, der går i retten, skal ifølge Mette Lyster Knudsen ikke alene være fagligt dygtig og godt inde i sagen, men også være i stand til at formidle sin argumentation klart og præcist. For i retssalen handler det ikke kun om at kende sin jura, men også om at kunne formidle den. Forelæggelse af sager, mener hun, at advokater langt hen ad vejen er rigtig gode til, men hun kunne også ønske sig, at flere advokater blev mere præcise i deres procedurer.

“I en procedure skal man hele tiden spørge sig selv: Hvad er det, der skal afgøres? Og hvad er det vigtigste at få frem? Nogle af de mest overbevisende procedurer er faktisk dem, der er korte og klare, og hvor budskabet står klart og tydeligt,” siger hun.

Hun tilføjer, at der kan være en tendens til, at lange processkrifter bliver gengivet ordret i retten frem for at blive forkortet ned til hovedpointer og konkret retspraksis. Og det kan ende med at flytte fokus fra kernen i sagen.

“Hvis man har skrevet 25 sider i et påstandsdokument, så handler det ikke om at læse det op i

retten. Det handler om at formidle det væsentlige og måske supplere med afgørende retspraksis eller andet, som man ikke nødvendigvis nævner i detaljer i sit processkrift,” forklarer hun.

Et klart og direkte sprog, der ikke nødvendigvis er juridisk, er ifølge hende ikke kun en hjælp for dommerne, men også for modparten og klienten, som i højere grad vil kunne forstå de argumenter, der bliver fremlagt.

Mere styr på afhøringerne

Et andet område, hvor hun ser forbedringspotentiale, er i afhøringssituationen. Her oplever hun, at det for nogle advokater sommetider kan være svært at styre forløbet.

“Det er en smaddersvær disciplin, men det kræver en bevidst styring. Og jeg mener ikke dermed, at man skal lægge ord i munden på vidner, men i

fungerer godt. Hun oplever, at advokater lytter til dommernes tilkendegivelser og bidrager konstruktivt til sagsbehandlingen. Og selvom hun stiller flere krav til advokatstanden, peger Mette Lyster Knudsen også på det ansvar, som hviler på dommerne selv. Det gælder ikke mindst retsformanden, der skal være med til at sætte rammerne for, hvordan processen i en sag forløber.

“Jeg ved, at nogle advokater kan savne mere aktiv retsledelse. Det er vigtigt, at vi som dommere hjælper med at sikre, at tonen er god, og at processen forløber værdigt og effektivt. Det kræver noget af alle parter i retssalen,” siger hun.

Hun lægger vægt på, at retsmøder ikke bare handler om indhold, men også om proces, og at dommerne derfor har en vigtig rolle i at sikre, at sagen afvikles med den nødvendige professionalisme og respekt for alle involverede.

Tid, faglighed og eftertanke

Med sin brede baggrund fra både PET, politi og Justitsministeriets departement bringer Mette Lyster Knudsen en særlig indsigt med sig i sit virke som dommer. Hun ved, hvordan det juridiske maskinerum fungerer, og hun har mærket på egen krop, hvad der virker, og hvad der ikke gør.

“Jeg tager nok lidt mere lydhørhed med mig i dag end tidligere. Det er vigtigt at huske, at selvom jeg har behandlet mange lignende sager før, så er det her måske borgerens eneste møde med domstolene. Og det skal føles som en reel mulighed for at blive hørt,” siger hun.

Netop derfor insisterer hun på, at der skal være tid og rum til at tænke sig om. For dommerens rolle er ikke blot at afgøre, det er også at forstå. Men tid er ikke en selvfølge i retssystemet i dag. I takt med stigende sager og begrænsede ressourcer vokser presset på domstolene. Lange sagsbehandlingstider er ifølge Mette Lyster Knudsen en af de største trusler mod retssikkerheden og mod borgernes tilid til retssystemet.

Advokatsamfundets retssikkerhedsanalyse fra 2024 viser, at kun 18 procent af borgerne tror på, at de kan få deres sag afgjort uden urimelig ventetid. Det tal viser ifølge Mette Lyster Knudsen, at der er behov for forbedringer.

“Vi risikerer, at borgere helt fravælger domstolene, fordi de ikke har tid til at vente. Og det underminerer hele retsstatsprincippet,” siger hun.

Hun understreger dog, at ønsket om effektivitet ikke må ske på bekostning af grundighed og kvalitet, og at både politikere og domstole skal tage an-

stedet sikre, at afhøringen ikke glider ud på et sidespor. Nogle gange lader man folk tale for længe, og det kan skade sagen,” siger hun og tilføjer:

“Det er advokatens ansvar at stille de rigtige spørgsmål og sikre, at klienten ikke får sagt noget, der kan misforstås eller misbruges. Man skal hjælpe sin klient med at blive hørt, men også med ikke at sige mere end nødvendigt.”

Hun pointerer, at en skarp afhøring ikke er det samme som en aggressiv afhøring, men at det handler om at have styr på forløbet og kunne bremse eller styre en samtale i den rigtige retning.

Mette Lyster Knudsen understreger dog, at samarbejdet mellem dommere og advokater generelt

svar for at sikre bedre rammer og flere hænder til at håndtere sagerne, men uden at kompromittere fagligheden.

“Der er behov for at få ventetiderne bekæmpet og sikre den bemanding, der gør, at man kan få sin sag behandlet inden for ordentlig tid, men retssikkerheden må ikke sættes over styr, uanset hvor lang tid en sag kan ende med at trække ud. Det betyder, at vi ikke må gå på kompromis med dommerværdierne og dommerfagligheden. Der skal være tid til den ordentlige behandling og tid til eftertanke. Så alt handler ikke om at få afviklet sagerne hurtigst muligt,” forklarer hun.

Adgang for alle

Ud over sagsbehandlingstider peger Mette Lyster Knudsen på borgernes adgang til juridisk bistand som en anden stor udfordring. Hun mener, at reglerne for fri proces og retshjælp bør tilpasses, så de i højere grad rammer dem, der faktisk har brug for hjælp.

“Advokater må ikke være for de få, og det bliver nødt til at være sådan, at der også er retssikkerhed for ressourcesvage borgere. Og det betyder, at man reelt har en lige adgang til at få prøvet sin sag i retten. Det er i bund og grund en menneskeret,” siger hun.

Selvom der i det danske retssystem findes en række ordninger, hvor man som borger kan få gratis advokathjælp eller få tilskud til advokatbistand, er de i praksis ofte svære at tilgå. Mellemgruppen – dem, der hverken er meget udsatte eller meget velstillede – har ofte svært ved at få den hjælp, de har brug for.

Mens der fortsat mangler konkrete tiltag, der kan sikre lige adgang til retssystemet for alle borgere, peger Mette Lyster Knudsen på en anden grundlæggende forudsætning for retssamfundets funktion.

Hold fast i jeres uafhængighed

Ifølge Mette Lyster Knudsen er der i høj grad én ting, som både dommere og advokater skal stå vagt om: den uafhængighed, der kendetegner retsvæsenet aktører. Og her spiller advokater en helt særlig rolle.

“Uafhængige advokater er en forudsætning for, at vi overhovedet kan have et retfærdigt retssystem, og dermed spiller de på lige fod med domstolene og anklagemyndigheden en særlig rolle i retsstaten,” siger hun og tilføjer:

“Det er vigtigt, at man altid værner om uafhængigheden, men især i øjeblikket, hvor der sker ting i verden, som jeg ikke tror, man havde forestillet sig ville ske. Der er mange lande i verden, som ikke lever op til principperne for en god retsstat. Men at lande, som vi normalt sammenligner os med, og som vi troede var sunde og stærke demokratier, bliver udfordret på magtens tredeling og det uafhængige retssystem, siger jo noget om, at det her ikke er noget, man skal tage for givet,” siger hun.

I sin nye funktion som formand for Dommerforeningen følger hun udviklingen i blandt andet USA og nogle dele af Europa tæt. Hun mener derfor, at det er vigtigt at tale højt om retsstatens sårbarhed og minde hinanden om, at den skal vedligeholdes.

“Man kan ikke gå rundt og tænke, at det kun er noget, der vedrører andre og ikke vedrører en selv. Den internationale retsorden kan vi ikke længere tage for givet, som vi lidt har gjort siden anden verdenskrigs afslutning,” fortæller hun.

Hendes budskab til advokatstanden er derfor også klart:

“Hold fast i jeres uafhængighed, og så må I ikke glemme, hvor vigtige de advokatetiske regler, som I selv har fastsat, er. Det er altafgørende, at man som stand og enkeltadvokat holder fast i, at man står vagt om de værdier,” siger hun. ♦

39

METTE LYSTER KNUDSEN

Formand for Dommerforeningen siden 2024 og landsdommer i Østre Landsret siden 2019. Dommer ved Retten i Glostrup fra 2015-2019. Tidligere henholdsvis fuldmægtig, konsulent, souschef og kontorchef i Justitsministeriets departement, anklager hos Københavns Politi, medhjælper hos Statsadvokaten, og fra 2007 til 2014 først vicepolitidirektør i Sydsjællands- og Lolland-Falsters Politi og herefter administrationschef hos PET, inden hun for en stund også var fungerende stabschef i Nordsjællands politi.

Uddannet jurist fra Københavns Universitet i 1995.

HVORDAN VURDERER MAN, OM DET ER LEGITIM FRI- HEDSKAMP ELLER TERROR?

For forsvarsadvokat Karoline Normann blev ASMLA-sagen en principiel øjenåbner, hvor terror-konventionerne, som er baseret på at bekæmpe kræfter, der vil demokratiet det ondt, endte med at resultere i en dom i favør for et totalitært og udemokratisk regime. Selvom sagen er afsluttet ved Højesteret, ønsker hun at få den prøvet ved Menneskerettighedsdomstolen.

40

Jeg tror, at de fleste af os kan huske, da hele Sjælland inklusive alle broer og færgeforbindelser blev lukket ned af politiet den 28. september 2018. Det gjorde i hvert fald et ret stort indtryk på mig, for hvad i alverden var der sket siden, at man tog så drastiske metoder i brug, der jo unægtelig havde en kæmpe indvirkning på alle borgere.

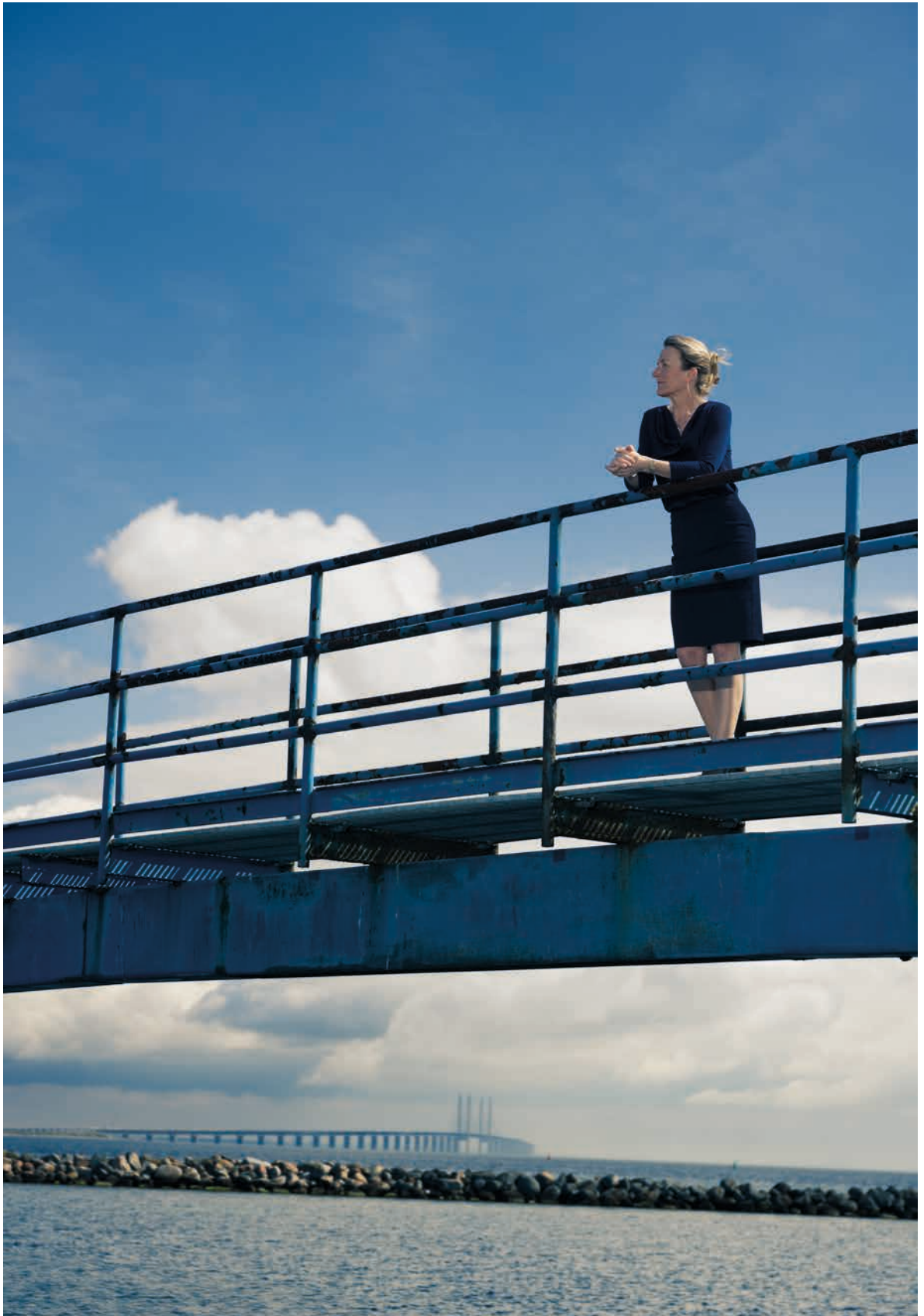
Årsagen til nedlukningen var et attentatforsøg mod min klients svigerfar, da PET frygtede et angreb planlagt af den iranske efterretningstjeneste på ham som lederen af ASMLA i Danmark, og nedlukningen skete, fordi de jagede den norskiraner, som nu er blevet idømt syv års fængsel for attentatet. Og det er så her, at sagen egentlig begynder, for derudover havde de ugen forinden udtalt sig positivt på sociale medier om et angreb på en iransk militærparade i Ahvaz i september 2018. Herefter begyndte man fra politiets og PET's side mere end nogensinde før at interessere sig for, hvorfor der var nogen, der ønskede at komme de her tre repræsentanter for ASMLA i Ringsted til livs.

Sagen viste sig hurtigt at være principiel, og i sådanne situationer er der flere sigtede, som gerne vil have en advokat, der kan følge dem op igennem sy-

stemet hele vejen til Højesteret – også selvom man egentlig kun er på vej i byretten på det tidspunkt.

Min klient er på alle måder en bemærkelsesværdig mand, og det siger jeg ikke kun, fordi jeg er hans advokat. Han kom hertil som universitetsuddannet i 2016 fra Iran, fordi han blev politisk forfulgt, og han fik dansk statsborgerskab på bare tre år. Han taler flydende dansk, og hans ordforråd er større end mange indfødte danskere. Han er utrolig stolt af og glad for Danmark, de danske værdier og demokratiet, og han har gjort en kæmpe indsats for at integrere sig i respekt for det land, som han opholder sig i, og hvor hans børn er statsborgere.

For min klient har det været et ualmindeligt tumultarisk forløb. Det startede som en lille sag om billigelse af terror, og pludselig udviklede det sig til, at han blev anholdt og sigtet for medvirken til blandt andet terrorfinansiering. Min klient og de to medtiltalte i ASMLA-sagen blev sigtet for fra deres hovedkvarter i Ringsted at have samarbejdet med en saudiarabisk efterretningstjeneste og indsamlet penge til samt på andre måder at have støttet militante grupper. Ifølge anklagemyndigheden har de blandt andet indsamlet oplysninger om

enkelpersoner og virksomheder i Danmark samt i udlandet og videregivet dem til en saudiarabisk efterretningstjeneste.

De blev i december 2024 af Højesteret idømt fængselsstraffe på henholdsvis seks, syv og otte år og blev udvist af Danmark. Min klient mistede uden sit danske statsborgerskab. Min klient har en kæmpestor anerkendelse for vores retssamfund,

fordi han jo om nogen ved, hvor galt det går, hvis ikke man har et sundt retssystem som vores. Så han er selvfølgelig ovenud taknemmelig for den proces, han har været igennem i forhold til hans rettigheder, herunder adgang til sagens materiale

og retten til en advokat. Men han mener stadig, at han er frihedskæmper og ikke terrorist, som han i kraft af dommen er blevet stemplet som.

I forhold til tidligere terrrorsager, som er blevet behandlet af domstolene, har det hidtil været uomtvistet, at de lande eller regimer, som handlingerne har rettet sig mod, har været demokratiske, og det har dermed været åbenlyst, at der i hvert fald potentielt kunne være tale om terrorvirksomhed. Men ASMLA er en demokratisk fredsbevægelse med værdier, som vi alle sammen kan identificere os med, og hverken byretten, landsretten eller Højesteret har som sådan udråbt ASMLA til at være en terrorbevægelse. Opfattelsen af min klient og de to medtiltalte har været, at de har siddet i regi af den bevægelse og udøvet en form for virksomhed, som man så kategoriserer blandt andet som medvirken til terror.

De største udfordringer som advokat i den her sag har været de store kulturelle og politiske forskelle. Jeg har tidligere haft sager om terrorbestemmelserne, men ikke specifikt i Iran, og jeg var slet ikke fortrolig med præstestyret, Revolutionsgarden og iranske forhold på den måde, som jeg er det i dag. Nu er jeg en form for selvlært ekspert, synes jeg næsten. Jeg har meget stor sympati for ASMLA's formål. Altså, hvem kan ikke have sympati med folk, der prøver at bekæmpe diktatur, undertrykkelse og tortur. Jeg har jo også fået et enormt stort indblik i, hvad utallige mennesker, herunder min klient og hans familie, har været udsat for af uhyrligheder i Iran.

Vi har da også gjort alt, hvad vi kunne for at oplyse om baggrunden for sagen. Jeg har ikke tal på antallet af eksperter, vi har haft i retten til at afgive forklaring. Jeg tror faktisk ikke, at der er en eneste ekspert i forholdene i Iran og Mellemøsten, som ikke har været involveret i denne straffesag for at give retten det bedst mulige grundlag for at forstå, hvad det egentlig er for en situation, som ASMLA (og andre) står i, når det iranske præstestyre skal bekæmpes.

Når det handler om Iran, så skal man forstå, at det er et samfund, der på alle leder og kanter ad-

skiller sig fra Danmark. Det er utrolig nemt at sidde her i en tryk og sikker vestlig verden og sige: 'Ja, ja, men I må jo bekæmpe det med de for os velkendte, mulige legitime og lovlige midler.' Det er jo ikke fordi, min klient som sådan er uenig, og det mener han selvfølgelig også, at de skal – og gjorde. Men hvad er et legitimt og lovligt middel mod et styre som Iran? Den opfattelse er måske nok lidt mere nuanceret, end at den lige kan skrives ned på et enkelt stykke papir.

Danmark er et demokratisk samfund, som sikrer frihed, lighed og plads til alle, uanset hvem man måtte være. Men sådan er det jo ingenlunde i Iran, og det går langt videre end forbud mod homoseksualitet eller skævtstående tørklæder, der straffes hårdt. Deres kultur er gennemsyret af tyranni og asymmetri. Der er ingen grundrettigheder, som ytringsfrihed, foreningsfrihed, forsamlingsfrihed eller religionsfrihed, og der er ingen fri presse. Så man skal forestille sig et system, hvor alt det, som vi tager for givet, er sat ud af kraft. Det er virkelig fjernt fra os, men det er nødvendigt at forstå, hvorfor man ikke som minoritet bare frit kan tale om lighed, selvstændighed og uafhængighed i Iran. Det kan slet ikke lade sig gøre. Det betyder selvfølgelig også, at alle former for kommunikation herom foregår i

hemmelighed og på en helt anden måde, som i sig selv umiddelbart ser paranoidt og mistænkeligt ud.

For mig var sagen også et spørgsmål om at forstå, hvad der egentlig er den rigtige respons på undertrykkelse, især af den karakter, som Iran udøver, hvilket som bekendt er tortur, diskretionære anholdelser, offentlige henrettelser, og i det hele taget ingen tryghed eller retssikkerhed. Jeg har i denne sag virkelig haft brug for at prøve at forstå undertrykkelsens væsen – både undertrykkeren og den undertrykte. Jeg har normalt ikke behov for at forstå den pædofiles, drabsmandens eller bandelederens natur.

Hele sagen har generelt været brolagt med udfordringer og situationer, som har været ekstraordinære. I de indledende grundlovsforhør sad der for eksempel et helt nævningeting af efterforskere. De sad simpelthen både på nævningenes pladser og nede på tilhørerrækkerne. Der var så mange efterforskere på sagen (i hvert fald i begyndelsen), fordi det på flere måder var en virkelig kompliceret sag, og jeg har aldrig før eller siden oplevet noget lignende.

Min klient er derudover i reel fare for attentater, og det har haft en kolossal indvirkning på hele sagen lige fra hans varetægtsfængsling til afholdelse af retsmøderne, som i byretten blev afholdt i en nedlagt industribygning i Herfølge, hvor Retten i

43

OM SAGEN

ASMLA-sagen starter med nedlukningen af Sjælland den 28. september. Baggrunden findes den 22. september 2018, hvor et terrorangreb på en militærparade i den iranske by Ahvaz kostede 25 mennesker livet. I den forbindelse kommer Danmark for alvor i Irans søgelys, fordi Iran mener, at Danmark huser iranske oppositionsgrupper, blandt andet ASMLA, der kunne stå bag angrebet.

ASMLA (Arab Struggle Movement for the Liberation of Ahwaz) er en gruppe, der kæmper for demokrati og løsrivelse af Ahvaz-regionen i Iran, som har en stor befolkning, der sprogligt, religiøst og kulturelt adskiller sig fra Iran. ASMLA er oprettet i 1999 af Ahmad Mola Nissi og Habib Ahvazi, som er den ene af de tre dømte i ASMLA-sagen. I november 2018 blev ASMLA's næstformand, Ahmad Mola Nissi, dræbt af ukendte gerningsmænd i Holland.

De tre mænd i ASMLA-sagen har hele tiden hævdet, at de ikke burde dømmes efter terrorbestemmelserne. De mener, at deres modstand – inklusive de væbnede grupper, de støttede – var rettet mod det totalitære præstestyre i Iran og den iranske Revolutionsgarde. Derfor burde deres aktiviteter i følge dem betragtes som lovlig frihedskamp og ikke som terrorisme. Det var hverken byret, Østre Landsret eller Højesteret enige i.

Min klient har en kæmpe stor anerkendelse for vores retssamfund, fordi han jo om nogen ved, hvor galt det går, hvis ikke man har et sundt retssystem som vores.

Roskilde havde lejet sig ind for at kunne imødekomme de høje sikkerhedskrav, der omgav sagen. Der sad over 30 betjente nede i kælderen og rundt omkring i bygningen, og snigskytter posteret udenfor. Det var et kæmpe set-up, når retsmøderne skulle afvikles. Jeg har aldrig følt mig så tryk og utryk på én og samme tid, for det kunne godt give lidt sved på panden, hvis vinduet blev åbnet, mens jeg sad lige ved siden af min klient. Når han reelt er skydeskive for iranerne, så vil jeg gerne rykke min stol bare lidt på afstand.

Sikkerhedsopbuddet var selvfølgelig forbundet med nogle praktiske problemstillinger under retsmøderne, men det værste ved det var, at den samme sikkerhedsbegrundelse også var årsagen til, at han sad på den særligt sikrede afdeling. Det betød, at han i årevis sad under det særlige arrestantregime, som er ekstraordinært indskrænket i forhold til gårdtur, samvær og fællesskab med andre indsatte. Der er i forvejen stort set ingen frihed, når man er varetægtsfængslet, men der er overhovedet ingen, når man sidder på den særligt sikrede afdeling. De særligt sikrede afdelinger er for folk, som ikke kan finde ud af at overholde reglerne i arresthusene. Det er et fængsel i fængslet. Men det er altså åbenbart også det, man tilbyder folk, som man egentlig vil passe på. Det har været lidt af en øjenåbner for mig, at man har håndteret beskyttelsen af dem på den måde. Jeg har været ret ked af hele problemstillingen med sikkerhed, som har virket kontraproduktivt for min klient. Præmissen om, at man passede på ham ved at pakke ham langt ned i et sort hul for hans egen sikkerheds skyld, holder ikke.

Min klient ville meget gerne ud af det og ind på en normal afdeling, og han var villig til at tage risikoen. Han sultestrejkede faktisk også på et tidspunkt i tre uger, og endelig fik vi prøvet hans adgang til at kommunikere med pressen, hvilket

også undervejs og forud for hovedforhandlingen blev behandlet af Højesteret, men det blev afslået. Varetægtsfængslingen var i det hele taget voldsomt belastende for min klient, og vi brugte mange ressourcer på at skrive frem og tilbage for at finde en løsning, så man stadigvæk kunne garantere sikkerheden for ham, samtidig med at han kunne få lidt mere frihed, for det var jo ikke et kortvarigt ophold, han havde som varetægtsfængslet. De endte med at have været varetægtsfængslede i næsten fem år, hvilket er helt ekstraordinært lang tid.

Det kan virke vanvittigt, at den danske stat går til sådanne ekstremer i en sag, som ikke er rettet mod Danmark og ikke umiddelbart har haft noget med Danmark at gøre. Og jeg tror også, at dem, der griner højest af det her, er det iranske præstestyre. Vi har brugt vores egne terrorkonventioner på at retsfølge folk, der vil bekæmpe et udråbt diktaturstyre.

Tiltalen var dog ikke kun en tiltale for handlinger rettet mod Iran. De blev også tiltalt for den milde spionageparagraf, fordi de på dansk jord efter anklagemyndighedens opfattelse samarbejdede med den saudiarabiske efterretningstjeneste. Jeg tænker ikke, der er nogen lande, der bifalder, at folk samarbejder med udenlandske efterretningstjenester på deres territorium, og sagen har også vist, at man ikke skal komme til Danmark og tro, at man i ro og mag kan fjernstyre angreb mod andre lande.

I sagen var det principielle spørgsmål dog først og fremmest, om man overhovedet kan bruge vores terrorbestemmelser og vores terrorforståelse, som vi henter fra konventionerne, i en situation som denne her, hvor det drejer sig om et antidemokratisk styre. Hele terrorlovgivningen baserer sig på den tanke, at vi for alt i verden må bekæmpe kræfter, som vil demokratiet det ondt, og vi ved jo godt, at Iran er antidemokratisk.

Først og fremmest er jeg ærgerlig over dommens

resultat, og at man vælger at fortolke loven på den måde. Sagen blev behandlet som en nævningsesag, og der har da heller ikke været enighed om spørgsmålet, hverken blandt de juridiske dommere i byretten eller nævningene. Desuden har der på tværs af instanserne været dissenser både i forhold til skyldspørgsmålet, men også i forhold til fratagelsen af min klients danske statsborgerskab. Hvis man tæller stemmerne sammen og holder Højesteret ude, som ikke har lægmænd med, er der sådan set et flertal, der ville lade min klient bevare hans danske statsborgerskab. Det kan godt virke lidt provokerende, at det flertal er dem, som reelt repræsenterer befolkningen. Fordi hvis det skal være retvisende for, hvordan befolkningen ser på det, så mener et flertal af den danske befolkning altså, at han skulle beholde sit danske statsborgerskab.

En af forudsætningerne for, at man kan fratage folk dansk statsborgerskab, er, at de har begået handlinger, som udtrykker illoyalitet overfor det danske samfund. Og hvis der er noget, som min klient overhovedet ikke er, så er det illoyal overfor det danske samfund. Tværtimod så er han med sin baggrund og erfaringer i sin grundtanke og i hans dna fuldstændig på linje med de danske værdier.

Han har endda givet sine børn danske navne. Og så vurderer Højesteret, at når man blandt andet dømmes for at have overtrådt de danske terrorbestemmelser, er man automatisk at anse som illoyal overfor Danmark, og fratager ham hans danske statsborgerskab.

Min klient og jeg har fulgt hinanden ret intenst i de her mange år, det har været. Og vi er kommet meget tættere på hinanden, end jeg kommer med andre klienter. Vi har været meget ærlige om, hvad vi hver især kunne bidrage med, og også når vi har været utilfredse med hinanden. Jeg vil nærmest sige, at vi har udviklet en form for venskab. Jeg har også mødt hans familie og børn, og jeg har en kæmpestor omsorg for dem.

Min klient har hele vejen igennem været en ukuelig optimist. Og det er måske også det, der

gør, at han overhovedet har kæmpet den her kamp mod det iranske præstestyre. Og at han på trods af alt det, som han har oplevet, stadig insisterer på troen på frihed og fred.

Det er ikke så usædvanligt, at retten udviser folk, selvom udvisningen ikke kan eksekveres, fordi man af forskellige grunde ikke kan sende folk hjem. Så er man her i landet på såkaldt tålt ophold, men fordi der er nogen, der vil min klient til livs,

”Vi har ytringsfrihed i Danmark, men vi har faktisk en mere begrænset ytringsfrihed, end menneskerettighedskonventionen forpligter os til.”

kan han formentlig ikke blive placeret på et udrejsecenter, fordi dér kan PET ikke garantere for hans sikkerhed. Og min klient skal have PET-beskyttelse, fordi han nu engang er her i Danmark, og vi er forpligtet til at passe på ham.

Jeg er ikke færdig med sagen, for jeg har tænkt mig at forsøge at tage den videre til Menneskerettighedsdomstolen. Vi har ytringsfrihed i Danmark, men vi har faktisk en mere begrænset ytringsfrihed, end menneskerettighedskonventionen forpligter os til. Jeg ville meget gerne have, hvis domstolen kunne se nærmere på den danske straffelovs § 136, stk. 2, der handler om billiggelse af terrorhandlinger. Efter denne bestemmelse kan den, der offentligt udtrykkeligt billi-

ger en terrorhandling, straffes med bøde eller fængsel indtil to år. Er det for eksempel i overensstemmelse med konventionens bestemmelse om ytringsfrihed at straffe borgere for at sige, at man synes, at et formodet terrorangreb er heltemodigt? Det forekommer ret vidtgående. Min klient har hverken opfordret eller anstiftet til noget – han har blot i vage vendinger på arabisk udtrykt sin personlige mening om noget. Jeg kunne godt tænke mig at få prøvet, om vores bestemmelse i virkeligheden er i strid med konventionens artikel 10 om ytringsfrihed.

Den anden del, som jeg synes er ret åbenlys for Menneskerettighedsdomstolen at se på, er, hvorvidt man kan bruge terrorkonventionerne på en måde,

som muliggør straffe for at bekæmpe et udråbt diktaturregime som Iran. Og den tredje del er selvfølgelig fratagelsen af det danske statsborgerskab. Er det illoyalitet overfor Danmark at ønske at bekæmpe et terrorregime i et andet land? For det er jo det, der er baggrunden for fratagelsen af hans danske statsborgerskab.

Når det er sagt, er både min klient og jeg taknemmelige for, at han endte i Danmark, som gav ham denne proces, selv om han ikke er enig i udfaldet. Lige så taknemmelig er jeg også for at have været en del af denne sag. Det har virkelig været en interessant øjenåbner både straffeprocessuelt, menneskeligt, kulturelt og politisk, fordi der er så mange ting, der er blevet sat på spidsen. ♦

KAROLINE NORMANN (H)

Cand.psych., advokat og partner hos Stagetorn Advokater. Er som den eneste forsvarsadvokat i Danmark også uddannet psykolog og har i en årrække været ekstern lektor på Københavns Universitet i retspsykologi. Har en baggrund som blandt andet konstitueret landsdommer, ministersekretær i Justitsministeriet og anklager hos Statsadvokaten. Tidligere forperson for og nu medlem af Advokatrådets strafferetsudvalg.

DREYERSFOND

Søg legat nu

Ansøgningsfrister er 15. januar og 15. juli

Filantropi for advokater og arkitekter siden 1976

Arkitektur og jura sætter rum og rammer for tilværelsen, og denne samfundsrolle understøtter Dreyers Fond med bevillinger til projekter og initiativer, hvis formål er at fremme advokat- og arkitektstandens udvikling og samspil med samfundet. Se eksempler på støttede projekter og søg støtte på [Dreyersfond.dk](https://dreyersfond.dk)

Dreyersfond.dk

Dansk interesse for Grønland skaber resultater

Aaja Chemnitz (IA) har i ti år arbejdet for at forbedre retssikkerheden i Grønland. Nu er justitsområdet godt på vej, men der er fortsat behov for bedre hjælp til blandt andet ofre for personfarlig kriminalitet og for at komme videre med professionaliseringen i straffesagskæden. Det kræver strukturelle ændringer, bedre kapacitet og villighed til at tænke alternativt indtil man er i mål, mener retsordføreren, der glæder sig over en styrket dansk opmærksomhed på justitsområdet i Grønland.

Hvorfor er du optaget af det retspolitiske område?

Vi har 32 ordførerskaber på vegne af Grønland, så der er jo rigeligt at tage sig til. Men jeg synes sådan set, at det at være retsordfører er et af de vigtigste for Grønland, fordi det uden tvivl er det største driftsområde, som Danmark varetager på vegne af Grønland.

Jeg har siddet i Folketinget snart ti år. Alle årene har jeg siddet i Retsudvalget. Det er en prioritering, fordi det har stor betydning for retsfølelsen hjemme i Grønland, og for retssamfundet generelt. Derfor mener jeg også, at det er et af de største og vigtigste områder, som vi varetager i Folketinget på vegne af Grønland.

Hvilke sager og dagsordner i din tid i Retsudvalget har betydet noget for dig?

Den største mærkesag for mig har i virkeligheden været at bekæmpe seksuelle overgreb på børn i Grønland. Fordi jeg mener, at det er det allermost traumatiserende, som et barn kan være udsat for.

Vi har både fået ændret lovgivningen i retsplejelo-ven, og så har vi fået afsat over 100 mio. kr. til området igennem årene. Det er blandt andet til krænker-behandling i anstalterne, så vi kan forebygge nye seksuelle overgreb på børn.

Derudover har der været et generelt behov for at få Grønland prioriteret i arbejdet i Folketinget. Før i tiden så tog det 10-15 år fra en dansk lov blev opdateret til den grønlandske, tilsvarende lov blev opdateret. Nu går der cirka to år, og det kan vi jo blandt andet se med samtykkeloven, med lovgivningen om psykisk vold og andre lovgivninger. Det er rigtig positivt, at vi kommer op på niveau, og vi selvfølgelig hører Grønland først, før vi lader dansk lovgivning træde kraft i forhold til Grønland.

Da jeg kom ind i Folketinget for snart ti år siden, var vi med i nul forhandlinger. Grønland var ikke noget, der blev drøftet. Det blev tabt mellem to stole, fordi

Danmark ventede på Grønland, og Grønland ventede på Danmark. Og imens skete der ikke rigtig noget.

Her synes jeg, det er vigtigt at understrege, at Grønland tager nogle flere initiativer, laver en årlig liste over de sager, der er vigtige for os, som Naalakkersuisut fremhæver. Og så laver vi rugbrødsarbejdet i Folketinget ved for eksempel at stille en masse spørgsmål til ministeren. Hver tredje måned har jeg nu også et møde med justitsministeren omkring justitsområdet i Grønland. Så jeg oplever, at der er en betydelig større interesse for Grønland, og det er også derfor, at der kommer nogle flere resultater på bordet på justitsområdet.

Hvad er det største retspolitiske problem her og nu, som du ser det?

Det er nok offerrådgivningen i Grønland, som vi har lavet beslutningsforslag omkring, som handler om at have et øget fokus på ofrene. Jeg synes, at meget lovgivning i Folketinget har fokus på de indsattes rettigheder. Det skal vi selvfølgelig også have et øje for. Men vi er også nødt til at have øje for de mange ofre, for særlig den personfarlige kriminalitet, vi oplever. Særligt fordi tallene i Grønland for voldtægt og vold og seksuelle overgreb er langt højere, end de er i Danmark. Derfor ligger der rigtig mange opgaver i forhold til at styrke offerets retstilling. Det kan være alt fra, at der er bistandsadvokater, til at der er ofrerådgivning, til at der er ordentlige erstatningsvilkår, osv. Jeg har selv været med til at starte et sorgcenter i Grønland og få projektmidler til forskellige initiativer.

Situationen er blevet bedre, fordi der nu heldigvis er forskellige muligheder. Men fordi personfarlig kriminalitet er så udbredt, som det desværre er, så er der jo mange som er ofre, og som – i hvert fald tidligere – ikke nødvendigvis har fået den hjælp, som de bør have. Og derfor synes jeg også, at man bør gøre mere

AAJA CHEMNITZ (IA)
Medlem af Folketinget for Inuit Ataqatigiit
Medlem af Retsudvalget

i forhold til at sikre, at der både er psykologtimer, traumebehandling og andre henvisningsmuligheder til de ofre, som oplever personfarlig kriminalitet. Så det er et overordnet fokus, som jeg bruger ret meget krudt på.

Hvad skal der mere fokus på i 2025?

Noget af det, jeg også er meget optaget af lige nu, det er kapaciteten ude på anstalterne.

Vi ved, at der er en ret voldsom venteliste på over 100 mennesker. Og vi ved også, at der indimellem er overgreb på selve anstalterne på grund af overbelæggninger. Så derfor bliver det vigtigt, at man får skabt de fysiske rammer til dem, der skal afsone og har fået en dom. Der skal selvfølgelig være kapacitet til, at de kan komme ind og afsone, fremfor at stå på en venteliste.

Og det er jo sådan set også, fordi hele vores retssystem er bygget op om resocialisering. Men den resocialisering er mangelfuld, og det tror jeg, man er nødt til at erkende. Så når jeg sikrer projektmidler gennem justitspuljer til blandt andet beskæftigelse, men en beskæftigelseskonsulent kun kan få 18.000 om måneden, så sker der ofte det, at personen kun er i jobbet meget kort tid, fordi det er nemmere at få jobs alle mulige andre steder til en bedre løn. Og så har vi et problem med vores resocialisering.

Derfor kan det være meget godt med projektmidler. Men problemet er, at de udløber, og i virkeligheden skal vi jo ind og ændre tingene mere strukturelt. Så det er den store udfordring, jeg mener, der bør ses på.

Derudover bekymrer det mig lige nu også, at vi får færre og færre grønlandske politibetjente. Det betyder, at der er flere og flere tilkaldte, som kommer fra Danmark og er i Grønland i kortere tid. Det er folk, der ikke taler grønlandsk og ikke kender det grønlandske samfund. Det skaber en større belastning på de grønlandske betjente, hvor man skal huske på, at en grønlandsk politibetjent i løbet af en uge sikkert er ude til både et selvmord og til husspektakler i familien, hvor der har været vold. Det kan sågar være, det er nogen, du selv kender, det kan være, det er venner eller familie.

Så jeg synes, vi skal have skabt bedre rammer og gøre det attraktivt at uddanne sig til politibetjent, så vi

bedre kan fastholde de grønlandske betjente.

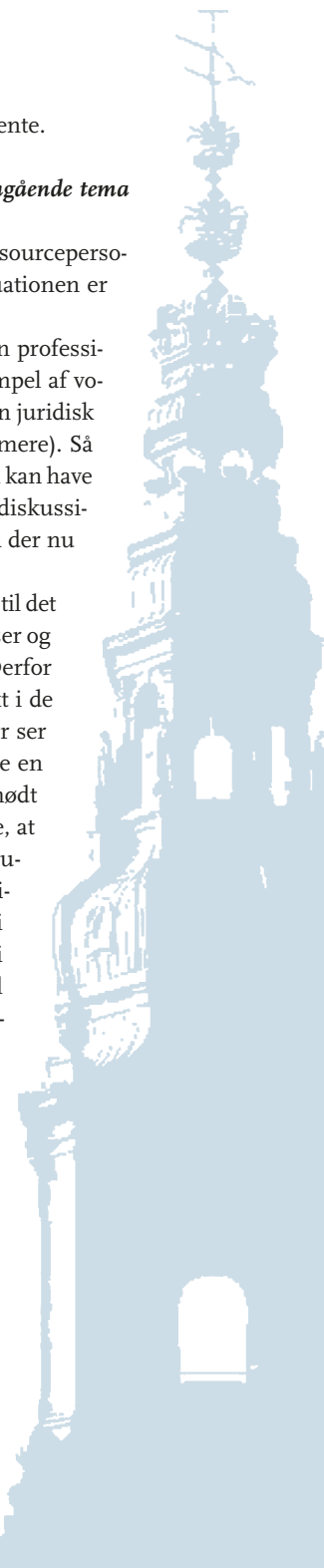
Det lyder som om kapacitet er et gennemgående tema – hvordan løser man den udfordring?

I Grønland er vi jo dødafhængige af ressourcepersoner. Og de findes jo heldigvis, men situationen er lidt anderledes end i Danmark.

Jeg er meget fortaler for, at vi laver en professionalisering på justitsområdet. For eksempel af vores retssystem, så alle tre instanser har en juridisk baggrund (advokater, anklagere og dommere). Så det er målet, og vel at mærke kun noget vi kan have en seriøs samtale om, fordi vi startede diskussionen og indsatsen op for 8-9 år siden, så der nu er noget at bygge videre på.

Men der er jo også en tid, indtil du når til det mål om fuldt professionaliserede instanser og ansatte på justitsområdet i Grønland. Derfor er du også nødt til at tage udgangspunkt i de kompetencer, der er i samfundet. Og her ser vi selvfølgelig også, at der godt kan være en geografisk forskel. Her synes jeg, vi er nødt til at nytænke, fordi det kan jo godt være, at det for eksempel bliver en form for traumebehandling online, fremfor at det bliver fysisk, hvis du bor i Uummannaq. Vi skal altid holde et højt ambitionsniveau i forhold til at give den samme adgang til retssikkerhed i hele det grønlandske samfund – bare vi holder os for øje, at det også kræver, at vi tænker lidt utraditionelt. Det er jo bedre, at der er en person at tale med online, fremfor at der slet ikke er nogen at tale med derude.

Og her må vi ikke blive forhippede på at lave et vestligt system og trække det ned over hovedet på Grønland, fordi det jo netop skal tilpasses, for at det kan fungere. Så skal vi nok komme i mål. ♦

Kundekendskabsprocedurer for juridiske personer

Tekst: Julie Randrup, Specialkonsulent hos Advokatsamfundet

Hvidvaskloven forpligter advokater til at gennemføre kundekendskabsprocedurer når de behandler sager omfattet af hvidvaskloven. Kravene til gennemførelse af kundekendskabsprocedurer knytter sig til behandlingen af en konkret sag. Dette er del tre af tre i serien om kundekendskabsprocedurer generelt.

50

Advokatsamfundets artikelserie med titlen "Kundekendskabsprocedurer" har til formål at give et overblik over netop kundekendskabsproceduren i advokatens møde med forskellige klienter. Denne artikel er del tre i serien, som består af tre dele og vedrører kundekendskabsprocedurer for juridiske personer. Første del er udgivet i *Advokaten 4 2024* og anden del er udgivet i *Advokaten 1 2025*. For at finde ud af hvilke kundekendskabsprocedurer der er tilstrækkelige i en konkret sag, må advokaten først og fremmest foretage en risikovurdering af klientforbindelsen og sagen. Du kan læse nærmere om kravene til risikovurderingen i artiklen: "risikovurdering på sagsniveau", som er udgivet i *Advokaten 3 2024*.

Advokater skal kunne dokumentere overfor tilsynet, at der er foretaget en konkret risikovurdering af klientforbindelsen og sagen, og at der herefter er udført kundekendskabsprocedurer i et tilstrækkeligt omfang, risikovurderingens konkrete udfald taget i betragtning.

Kundekendskabsproceduren når klienten er en juridisk person

Det følger af hvidvasklovens § 11, stk. 1, nr. 1, jf. hvidvasklovens § 1, stk. 1, nr. 13, at de kundekendskabsprocedurer

som advokater skal gennemføre, omfatter indhentelse af klientens identitetsoplysninger. Det følger videre af § 11, stk. 1, nr. 1, litra b, jf. § 1, stk. 1, nr. 13, at kundekendskabsproceduren skal omfatte navn og cvr-nummer eller lignende, når klienten er en juridisk person.

Identitetsoplysninger, som advokaten har indhentet, skal for både fysiske og juridiske personer kontrolleres på grundlag af dokumenter, data eller oplysninger indhentet fra en pålidelig og uafhængig kilde, jf. § 11, stk. 1, nr. 2. Ved pålidelig og uafhængig kilde forstås for eksempel elektroniske identifikationsmidler, tillidstjenester, sikre fjernidentifikationsprocesser eller elektroniske identifikationsprocesser, såfremt processerne er reguleret, anerkendt, godkendt eller accepteret af de kompetente nationale myndigheder.

"Cvr-nummer eller lignende"

I tilfælde hvor en juridisk person ikke har et cvr-nummer, skal advokaten indhente lignende identifikationsoplysninger, for eksempel et TIN-nummer (Tax Identification Number), LEI-kode (Legal Entity Identifier) eller et andet unikt nationalt registreringsnummer.

Såfremt en klient ikke har hverken et cvr-nummer eller et lignende unikt registreringsnummer for den juridi-

ske person, er advokaten forpligtet til som minimum at indhente oplysninger om klientens virksomhedsform. Advokaten skal i det tilfælde endvidere indhente andre relevante oplysninger, for eksempel oplysninger om, hvorvidt der er tale om et selskab med begrænset hæftelse.

Klarlæggelse af ejer- og kontrolstruktur

Advokater er forpligtede til at gennemføre rimelige foranstaltninger for at klarlægge en juridisk persons ejer- og kontrolstruktur. Kravet indebærer, at det i visse tilfælde vil være relevant at indhente et koncerndiagram. Det kræves, at de foranstaltninger der gennemføres, er "rimelige", og i mere simple tilfælde som ikke giver anledning til nærmere undersøgelser af strukturen hos den juridiske person, kan et koncerndiagram udelades.

Advokater er forpligtede til at opbevare oplysninger om de iværksatte foranstaltninger og om eventuelle vanskeligheder, som er opstået i forbindelse med udførelse af kontrollen.

Identifikationsoplysninger på reelle ejere

Det følger af hvidvasklovens § 11, stk. 1, nr. 3, jf. § 1, stk. 1, nr. 13, at advokater ved behandling af sager omfattet af hvidvaskloven skal indhente

Advokater må således forvente, at de under et tilsyn vil blive bedt om at dokumentere tidspunktet for gennemførelsen af deres undersøgelse af forholdene.

identitetsoplysninger på den eller de reelle ejere af den juridiske person. Advokater skal endvidere i medfør af bestemmelsen gennemføre rimelige foranstaltninger for kontrol af den eller de reelle ejeres identitet.

En reel ejer kan kun være en fysisk person, og advokater er således i medfør af bestemmelsen, forpligtede til at identificere den eller de fysiske personer, der udgør den juridiske persons reelle ejere. Afgørelsen af, hvem der udgør de reelle ejere, vil afhænge af hvilke personer der råder over tilstrækkelige kapitalandele, stemmerettigheder, eller på anden vis kontrollerer den juridiske person. Det er en indikation på reelt ejerskab, at en person direkte eller indirekte ejer mere end 25% af en juridisk person.

Identifikationsoplysninger på den daglige ledelse

I tilfælde hvor der ikke er reelle ejere, er advokaten fortsat forpligtet til at klarlægge, hvilke fysiske personer der i sidste ende ejer eller kontrollerer den juridiske person. I disse tilfælde vil advokaten være forpligtet til at gennemføre kundeendskabsproceduren overfor den daglige ledelse.

Den daglige ledelse udgøres af de personer, som har ansvaret for den juridiske persons daglige ledelse, her

under drift mm. Den daglige ledelse vil på den baggrund typisk udgøres af den juridiske persons direktion eller bestyrelse.

Advokater er også i denne henseende forpligtede til at opbevare oplysninger om de iværksatte foranstaltninger, og om eventuelle vanskeligheder som er opstået i forbindelse med udførelse af kontrollen.

Dokumentationskrav

Advokater skal over for tilsynet kunne dokumentere, at der er indhentet, noteret og i rimeligt omfang foretaget kontrol af de indhentede oplysninger vedrørende klientens ejer- og kontrolstruktur. Advokater skal i den forbindelse tillige kunne dokumentere, hvornår oplysningerne er indhentet.

Det er ikke usædvanligt, at der sker ændringer i en juridisk persons ejer- og kontrolstruktur, og det er derfor nødvendigt, at advokaten kan dokumentere, hvornår ejer- og kontrolstrukturen er undersøgt. Advokater må således forvente, at de under et tilsyn vil blive bedt om at dokumentere tidspunktet for gennemførelsen af deres undersøgelse af forholdene.

Opmærksomhedspunkt vedrørende selskabsstiftelser

I forbindelse med advokatopdrag der

involverer selskabsstiftelser, er det relevant at bemærke, at der ikke kan gennemføres kundeendskabsprocedurer på en juridisk person, som ikke eksisterer. Såfremt en advokat bliver kontaktet af en fysisk person, der ønsker advokatens bistand til stiftelse af et selskab, er det således den pågældende person, som retter henvendelse til advokaten, der vil udgøre klienten. Det er også i den henseende uden betydning, om den eller de pågældende der betegnes som advokatens klient/klienter, kommer til at udgøre reelle eller legale ejere af selskabet, når det er stiftet.

Advokaten bør naturligvis fortsat – og i det omfang som risikovurderingen giver anledning hertil – indhente oplysninger vedrørende klienten, men også det selskab der stiftes.

Kundeendskabsprocedurer for udvalgte juridiske enheder

Det er væsentligt at bemærke, at overholdelse af hvidvasklovens bestemmelser om kundeendskab praktisk vil komme forskelligt til udtryk afhængigt af, hvilken juridisk enhed der udgør advokatens klient.

Kapitalselskaber

Såfremt advokatens klient er et kapital-selskab, herunder et partnerselskab,

aktieselskab eller et anpartsselskab, skal advokaten identificere de reelle ejere i det omfang, det er muligt. Det er som nævnt ovenfor en indikation på reelt ejerskab, at en fysisk person er i besiddelse af mere end 25% af ejerandelene. Hvis der ikke kan identificeres reelle ejere, skal advokaten identificere den daglige ledelse, og kundekendskabsproceduren må da tage udgangspunkt i de af ledelsen omfattede personer.

Indholdet af en eventuel ejeraftale kan påvirke bedømmelsen af, hvem der er de reelle ejere. Dette bør advokaten således i alle tilfælde, hvor en sådan foreligger, være opmærksom på. Det er ligeledes nødvendigt, at advokater er opmærksomme på, at der ved partnerselskaber kan være vedtægtsmæssige bestemmelser i forhold til komplementaren, som kan påvirke bedømmelsen af, hvem der kontrollerer det pågældende partnerselskab.

Personligt ejede virksomheder

Såfremt advokatens klient er en enkeltmandsvirksomhed, er det indehaveren af denne, som skal underlægges kundekendskabsproceduren. I tilfælde hvor klienten er et interessentskab, vil alle interessenterne skulle underlægges kundekendskabsproceduren. I sådanne tilfælde kan indholdet af interessentskabskontrakten betyde en ændret opfattelse af, hvem der er de reelle ejere.

For det tilfælde at klienten er et

kommanditselskab, kan advokaten ikke blot antage, at komplementaren er den reelle ejer af klienten. Det kan således også være tilfældet, at kommanditisterne skal anses for reelle ejere. Disse tilfælde må advokaten således undersøge nærmere.

Børsnoterede selskaber

Såfremt klienten er et børsnoteret selskab, hvis ejerandele handles på et reguleret marked eller lignende, og denne er undergivet oplysningspligter i overensstemmelse med EU-retten, skal advokaten ikke indhente oplysninger på de reelle ejere af virksomheden. Der skal heller ikke i dette tilfælde indhentes oplysninger om den daglige ledelse. Årsagen er, at sådanne selskaber qua den opnåede børsnotering, er underlagt regulering, der indebærer en høj grad af gennemsigtighed.

Advokater skal dog i disse situationer kunne dokumentere overfor tilsynsmyndigheden, at der er tale om et børsnoteret selskab, og at dette var tilfældet, da advokaten påtog sig sagen. Der skal således indhentes dateret dokumentation for forholdene.

Staten, regioner, kommuner, offentlige myndigheder

Såfremt advokatens klient ultimativt er ejet af en af de ovenstående instanser, vil der som udgangspunkt ikke være fysiske personer, som direkte eller indirekte kontrollerer denne. Der vil således som udgangspunkt ikke kun-

ne identificeres reelle ejere for en sådan klient. I tilfælde hvor klienten er et ministerium, anses departementschefen som reel ejer, og er der tale om en statslig myndighed eller en styrelse, betragtes direktøren som reel ejer.

Når klienten er en kommune, skal advokaten være særligt opmærksom på, at disse kan have forskellige administrative strukturer. I visse tilfælde vil den reelle ejer således være borgmesteren, mens den reelle ejer i andre tilfælde vil være den eller de fysiske personer, som har beføjelser over den del af kommunen, som advokaten udfører et opdrag for.

Tvilstilfælde

I tilfælde hvor advokater af den ene eller anden årsag er i tvivl om, over for hvem kundekendskabsproceduren skal gennemføres, kan advokaten søge vejledning hos advokatsamfundet. Såfremt advokaten i et komplekst tilfælde har foretaget vurderingen uden fuldstændig sikkerhed, bør advokaten dokumentere sine overvejelser i den forbindelse. De pågældende overvejelser bør således være tilgængelige for tilsynsmyndigheden, og kan ligeledes blive relevante for advokaten at have dokumenteret i andre tilfælde, hvor oplysningerne skal anvendes, for eksempel i forbindelse med en underretning. ♦

Følg

Advokatsamfundet
på LinkedIn

ADVOKAT
SAMFUNDET

Auktioner.dk

- Salg af konkursboaktiver på netauktion over 14 dage
- Over 100.000 potentielle køberemner
- Advokatfaglig baggrund med 20 års erfaring
- Vi står for hele salgsprocessen
- Afregning via vores klientkonto

Auktioner P/S

• Tlf. 39 29 19 00

• info@auktioner.dk

Strandvejen 60, 2900 Hellerup

Advokatselskabers uafhængighed

Tekst Nicolai Pii, fagdirektør Advokatsamfundet

Er du som advokat i gang med at etablere advokatselskab sammen med andre advokater, er der klare regler på området. De har til formål at sikre advokaters uafhængighed og stiller blandt andet krav til ejerskab og selskabsledelse, som primært skal bestå af udøvende advokater. Reglerne, herunder kravene til registrering i Advokatsamfundet, ridses op i denne artikel.

Fra enkeltmand til selskab

Advokatens uafhængighed er en helt grundlæggende forudsætning for advokatens rolle samt for de privilegier og forpligtelser, som følger med advokattitlen. Til advokattitlen er der knyttet en forventning om uafhængighed og dermed loyal varetagelse af klientens interesser. Kravet om, at advokaten ved sin repræsentation af en klient skal bevare sin uafhængighed, er derfor en del af den retlige standard om god advokatskik, jf. retsplejelovens § 126, stk. 1, ligesom kravet er direkte fastslået i artikel 39 i de advokatetiske regler: "En advokat skal være uafhængig under udøvelsen af sin virksomhed".

Dette krav til advokaters uafhængighed kommer tydeligt frem ved udformningen af reglerne om advokatselskaber.

Før 1991 kunne advokatvirksomhed ifølge retsplejeloven kun udøves i personlig form, enten som enkeltmandsvirksomhed eller i et fællesskab af advokater (I/S), men dette blev ændret i 1991, hvor der på baggrund af et forslag fra Advokatrådet blev åbnet op for at drive advokatvirksomhed i selskabsform.

Som baggrund for forslaget om at drive advokatvirksomhed i selskabsform henviste Advokatrådet til

samfundsudviklingen og den større kompleksitet og specialisering inden for advokatbranchen. For at imødegå de bekymringer, der kunne være ved at drive advokatvirksomhed i selskabsform, foreslog Advokatrådet, at der skulle knyttes nogle betingelser til udøvelsen af advokatvirksomhed i selskabsform. Betingelserne skulle sikre, at udøvelsen af advokatvirksomhed uanset virksomhedsform var uafhængig af interesser, der er advokatvirksomheden uvedkommende og sikre, at valget af virksomhedsform ikke ville betyde nogen begrænsning i den enkelte advokats professionsansvar samt civilretlige og strafferetlige ansvar.

Justitsministeriet tilsluttede sig – efter en høring af Retsplejerådet – forslaget, herunder forslaget om at lægge en række betingelser ned over udøvelsen af advokatvirksomhed i selskabsform, som blandt andet skulle sikre, at et advokatselskab i samme omfang som en personlig drevet advokatvirksomhed er uafhængig af uvedkommende interesser og endelig det særlige tillidsforhold, der eksisterer mellem advokat og klient.

Det lagde grunden for den nuværende bestemmelse i retsplejelovens § 124, hvorefter advokatvirksomhed ud over i enkeltmandsvirksomhed eller i et fællesskab af advokater kan ud-

øves af advokatselskaber, der drives i aktie-, anparts- eller kommanditaktieselskabsform (partnerselskabsform). Desuden er der i § 124, stk. 2, åbnet op for, at der kan etableres advokatholdingselskaber.

De nærmere regler for udøvelse af advokatvirksomhed fremgår dels af retsplejelovens § 124 a-124 e, dels af bekendtgørelse nr. 1427 af 11. december 2007 (herefter advokatselskabsbekendtgørelsen). I det følgende vil de centrale regler og baggrunden for dem blive gennemgået.

Det vil være i strid med god advokatskik – og potentielt strafbart – at udøve advokatvirksomhed i strid med § 124-124 e.

Ejerskabsreglerne

Reglerne om, hvem der kan eje kapitalandele i advokatselskaber, er helt centrale i at sikre advokaternes uafhængighed og undgå påvirkning fra fremmede investorer. Det fremgår direkte af forarbejderne til ændringen af retsplejeloven i 1991, at man gennem regler om ejerskab søger at sikre, at selskabet vil være uafhængig af interesser, der er advokatvirksomheden uvedkommende, og som kan stride imod klientens interesser.

Det er baggrunden for, at det i retsplejelovens § 124 c er fastsat, at kapi-

Advokatselskaber kan ikke drive andre former for erhvervsvirksomhed end advokatvirksomhed, hverken direkte eller gennem ejerskab af andre virksomheder.

talandele i et advokatselskab kun må ejes af advokater, der aktivt driver advokatvirksomhed i selskabet, herunder i dets moder- eller datterselskab, af andre ansatte i selskabet (højst under 10 % af kapitalen) eller af et andet advokatselskab.

Det tillægges dermed stor vægt, at advokatvirksomhed ikke på grund af finansieringen af virksomhedens kapitalgrundlag kan domineres af interesser, der vil kunne svække den generelle tillid til advokaternes uafhængighed.

Kravet om, at advokaterne aktivt skal drive advokatvirksomhed i selskabet, indebærer et forbud mod passiv kapitalinvestering, herunder fra andre advokater. Spørgsmålet om at åbne op for passiv kapitalinvestering blev drøftet i forbindelse med advokatreformen i 2008 (ændringslov nr. 520 af 6. juni 2007), men blev afvist. Der blev i den forbindelse henvist til risikoen for, at advokaternes uafhængighed blev bragt i fare, da den passive investors interesse i selskabet primært vil være af økonomisk karakter, hvilket kan skabe en interessekonflikt mellem på den ene side den uafhængige rådgivning og på den anden side tredjemands økonomiske interesser i selskabet.

Det kan ikke kræves, at en advokat arbejder fuld tid i selskabet for at opfylde kravet om aktivt at udøve advo-

katvirksomhed. Dog må det antages, at en løsere tilknytning til selskabet, for eksempel i form af konsulentbistand, ikke er tilstrækkeligt til at opfylde kravet. I sidste ende må det bero på en vurdering af de forudsætninger om uafhængighed og om tillidsforholdet mellem advokat og klient, som er fremhævet i forarbejderne til 1991-ændringen, om kravet er opfyldt

Det er kun advokater med en dansk beskikkelse eller EU-advokater, der er registreret – og dermed etableret – i Danmark, der kan eje danske advokatselskaber. I forbindelse med gennemførelsen af EU's etableringsdirektiv i Danmark blev det overvejet, men afvist at tillade såkaldt cross-border ejerskab for advokater etableret i andre EU-lande.

Advokatselskabets ledelse

På baggrund af samme hensyn, som står bag ejerskabsreglerne, er der i retsplejelovens § 124 e fastsat særlige regler om advokatselskabets ledelse.

Bortset fra medarbejdervalgte bestyrelsesmedlemmer og ansatte, der ejer kapitalandele, skal bestyrelsesmedlemmer aktivt udøve advokatvirksomhed i selskabet. Det samme krav gælder medlemmer af direktionen, medmindre der er tale om ansatte, der ejer kapitalandele.

Flertallet i bestyrelsen skal dog uanset ovenstående til enhver tid bestå af advokater, der aktivt udøver advokatvirksomhed i selskabet. Hvis ledelsen i selskabet kun består af en direktion, gælder en tilsvarende regel om flertal i direktionen.

Formål og kapitalanbringelse

Det fremgår af retsplejelovens § 124, stk. 2, at et advokatselskab kun må have til formål at drive advokatvirksomhed. Baggrunden for denne bestemmelse er, ligesom de øvrige regler for advokatselskaber, at beskytte advokaternes uafhængighed og dermed sikre klienterne rådgivning, der er uafhængig af andre uvedkommende interesser.

Advokatselskaber kan ikke drive andre former for erhvervsvirksomhed end advokatvirksomhed, hverken direkte eller gennem ejerskab af andre virksomheder. Af advokatselskabsbekendtgørelsens § 4 fremgår det, at advokatselskaber må foretage sædvanlig formueanbringelse, der ikke strider mod bestemmelsen om advokatselskabets formål i retsplejelovens § 124, stk. 2. Det vil være i strid med reglerne at placere en bestemmende eller i øvrigt væsentlig kapital i andre erhvervsvirksomheder. Et sådant ejerskab kan potentielt skabe en indbyrdes økonomisk

Samtidig har Advokatrådet mulighed for at rejse en sag om tilsidesættelse af god advokatskik ved Advokatnævnet.

afhængighed og/eller interessekonflikter mellem erhvervsvirksomheden og advokatvirksomheden, som kan risikere at kompromittere advokatens uafhængighed.

Der er ganske lidt praksis på området, men Advokatnævnet fandt ved kendelse af 23. december 2016, at en enejer af et advokatselskab havde tilsidesat god advokatskik ved at have foretaget kapitalanbringelse i en størrelsesorden, der ikke kunne betegnes som "sædvanlig formueanbringelse". Advokatselskabet besad i den pågældende sag kapitalandele i syv andre erhvervsvirksomheder og havde ejerandele på 2-50 % i disse selskaber. Advokatrådet gjorde under sagen gældende, at kapitalanbringelsen i de tilfælde, hvor ejerandelen var på 33-50 %, var i strid med reglerne om sædvanlig formueanbringelse, hvorimod dette ikke blev gjort gældende for så vidt angik de resterende kapitalanbringelser, hvor ejerandelen var på 2-9,72 %.

Særligt om advokatholdingselskaber

Som nævnt i indledningen er der til lige åbnet op for, at advokatselskaber kan etableres som holdingselskaber. I medfør af retsplejelovens § 124, stk. 2, kan der etableres et advokatselskab, der alene ejes af advokater, og som – i modsætning til et driftsselskab – alene har som formål at eje aktier eller anparter i et andet advokatselskab.

Et advokatholdingselskab kan ligesom et driftsselskab foretage sædvanlig formueanbringelse, men kan ikke foretage investeringer, der kan rejse spørgsmål om selskabets formål,

jf. ovenfor om driftsselskabers formueanbringelse. På grund af kravene til holdingselskabets formål kan der ikke direkte i holdingselskabet drives advokatvirksomhed.

Advokatholdingselskaber følger i øvrigt langt hen ad vejen de samme regler som advokatdriftsselskaber, herunder i forhold til stiftelse mv. samt registrering, som beskrevet nedenfor.

Registrering og ændringer af advokatselskaber

For at undgå at kompromittere advokaternes uafhængighed må et selskab, der tidligere har drevet anden virksomhed end advokatvirksomhed, ikke omformes til et advokatselskab (hverken driftsselskab eller holdingselskab). Et advokatselskab kan dermed alene oprettes ved stiftelse af et nyt selskab, ved fusion eller spaltning af eksisterende advokatselskaber eller ved tilpasning af et allerede registreret selskab, der ikke tidligere har drevet erhvervsmæssig virksomhed, jf. advokatselskabsbekendtgørelsens § 9.

Straks efter advokatselskabets stiftelse skal ledelsen afgive en erklæring til Advokatrådet om en række forhold omkring selskabet, herunder ejerforhold og vedtægtsmæssige formål, jf. advokatselskabsbekendtgørelsens § 6. På Advokatsamfundets hjemmeside findes en blanket til afgivelse af disse oplysninger.

Hvis der senere sker ændringer af disse forhold, er ledelsen forpligtet til straks at give Advokatrådet oplysning om ændringer i de pågældende forhold, herunder om ændringer

i ejerkredsen. Manglende opfyldelse af pligten til at indberette oplysninger til Advokatrådet er en tilsidesættelse af god advokatskik, idet rådet er afhængigt af de pågældende oplysninger for at kunne føre tilsyn med advokatselskaber.

Hvis et selskab ikke opfylder sine forpligtelser efter retsplejeloven eller advokatselskabsbekendtgørelsen trods opfordring hertil, kan Advokatrådet anmode Erhvervsstyrelsen om at opløse advokatselskabet. Samtidig har Advokatrådet mulighed for at rejse en sag om tilsidesættelse af god advokatskik ved Advokatnævnet.

Hæftelsesgennembrud

Som noget særligt i forhold til de almindelige selskabsretlige regler, er der i retsplejelovens § 124 b indsat en regel om hæftelsesgennembrud. Reglen er indsat for at undgå, at en advokat ved at vælge af udøve advokatvirksomhed i selskabsform, fremfor som personligt drevet virksomhed, kan indskrænke sine særlige advokatpligter.

Bestemmelsen medfører, at en advokat, der udøver virksomhed i et advokatselskab, hæfter personligt sammen med selskabet for ethvert krav, der opstår som følge af den pågældende advokats bistand til en klient. Med andre ord kan en advokat i denne henseende – lige som det er tilfældet for det disciplinære ansvar – ikke "gemme sig bag selskabet".

Andre aftalemæssige forhold

Selv om et advokatselskab overholder alle de formelle regler i retsplejelovens

§ 124-124 e og i advokatselskabsbekendtgørelsen, kan selskabet fortsat anses for at have tilsidesat kravene om uafhængighed, hvis andre forhold betyder, at der er risiko for, at den nødvendige uafhængighed ikke kan opretholdes.

Dette følger af Højesterets dom af 5. februar 2025, hvor et advokatselskab overholdt de formelle regler om ejerskab, ledelse m.v. i retsplejeloven. Imidlertid indgik advokatselskabet i et omfattende aftalekompleks,

der fastlagde selskabets samarbejde med et internationalt rådgivningsnetværk. Højesteret fandt efter en samlet vurdering af aftalekomplekset, at advokatselskabet havde bundet sig til netværket på en sådan måde, at der var rimelig begrundet tvivl om, hvorvidt advokatselskabet levede op til kravene om uafhængighed og integritet. På den baggrund fandt Højesteret, at advokatselskabet havde tilsidesat god advokatskik.

Vejledning

Hvis man i forbindelse med stiftelse af et advokatselskab eller i øvrigt har brug for vejledning om reglerne om advokatselskaber, kan man læse nærmere om kravene på Advokatsamfundets hjemmeside, ligesom man er velkommen til at rette henvendelse til sekretariatet. ♦

DEN ULTIMATIVE *Helbredsfor*sikring

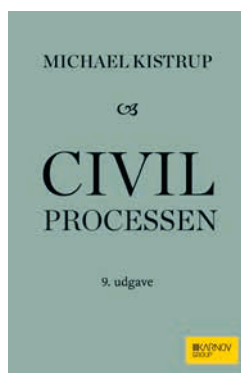
- Perfekt til partnere og nøglepersoner
- Markedets bredeste dækning til dit helbred
- Vælg selv hvilke grupper der er forsikret
- Ingen krav om helbredsoplysninger
 - Alle eksisterende diagnoser er meddækket

Brugt af partnerselskaber til at skabe tryghed, fastholdelse og mindske risiko for langtidsfravær.

 **Health
Insurance
Instantly**

CIVILPROCESSEN

Michael Kistrup

2.062,50 kr. / 1.014 sider

9. udgave / **Karnov Group**

Emne for emne gennemgår bogen den civile retsplejes regelsæt, som er under stadig udvikling og forandring. I de senere år er der for eksempel gennemført en større domstolsreform og en lang række ændringer af retsplejeloven med det hovedformål at effektivisere retsplejen.

DET STRAFFERETLIGE LEGALITETSPRINCIP I EU-RET LIG BELYSNING

Søren Arvig Verdoner

937,50 kr. / 414 sider

Karnov Group

Bogen behandler, hvilken betydning EU-retlige kilder har for fortolkning og anvendelse af danske strafferegler. I den forbindelse klargøres rækkevidden af det danske retsforbehold og EU's kompetence på det strafferetlige område.

LOVFORTOLKNING I HØJESTERET

Oliver Talevski m.fl.

595 kr. / 171 sider

Djøf Forlag

Bogen giver en samlet fremstilling af de væsentligste principper, som Højesteret anvender ved fortolkning af danske love. Bogen er skrevet af praktikere for praktikere, men bogen vil også være til gavn for teoretikere, jurastuderende og andre, som interesserer sig for lovfortolkning.

ANSÆTTELSESKLAUSULLOVEN

med kommentarer
Jens Paulsen
1.200 kr. / 497 sider
Djøl Forlag

BEVISFØRELSE I RETSSAGER

Henning Fuglsang Sørensen
1.205 kr. / 491 sider
2. udgave / Karnov Group

DATABESKYTTELSESFORORDNINGEN OG DATABESKYTTELSESLOVEN

– med kommentarer
Kristian Korfits Nielsen m.fl.
2.500 kr. / 1.300 sider
2. udgave / Djøl Forlag

DESIGNLOVEN

– med kommentarer
Jens Schovsbo m.fl.
1.600 kr. / 388 sider
3. udgave / Djøl Forlag

DET STRAFFERETLIGE FORSØGS- OG MEDVIRKENANSVAR I ET OFFERPERSPEKTIV

Mathilde Worch Jensen
950 kr. / 480 sider
Djøl Forlag

EMRK'S BETYDNING FOR FORVALT- NINGENS SAGSBEHANDLING – med fokus på artikel 8 og børne- området

Anne Søgaard Nielsen
1.115 kr. / 458 sider
Karnov Group

GRUNDLÆGGENDE ERSTATNINGSRET

Andreas Bloch Ehlers
937,50 kr. / 506 sider
2. udgave / Karnov Group

LIDA

Fra teenagemor til topadvokat
Lida Hulgaard
264,95 kr. / 283 sider
Forlaget Lida Hulgaard

LOV OM FINANSIEL VIRKSOMHED

Rigmor Ansdal m.fl.
2.765 kr. / 1.688 sider
6. udgave / Karnov Group

LØNMODTAGERNES GARANTIFOND

Peer Schaumburg-Müller m.fl.
1.145 kr. / 482 sider
6. udgave / Karnov Group

MILJØ- OG KLIMALOVGIVNING

Hvad er omfattet? Hvorfor? Hvordan?
Ellen Margrethe Basse
650 kr. / 306 sider
Djøl Forlag

OPKRÆVNINGSLOVEN

– med kommentarer
Lars Lindencrone Petersen m.fl.
725 kr. / 289 sider
2. udgave / Karnov Group

POUL ANDERSEN, FORVALTNINGS- RETEN OG RETSVIDENSKABEN

– 100-året for en disputats
Rasmus Grønved Nielsen
650 kr. / 696 sider
Djøl Forlag

SKATTEPROCES I HOVEDTRÆK

Poul Bostrup
375 kr. / 154 sider
Karnov Group

STRAFFULDBYRDELSESRET

– Fængsel og forvaring
Hans Jørgen Engbo
620 kr. / 392 sider
2. udgave / Djøl Forlag

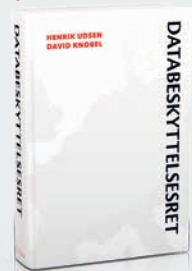
PÅ VEJ!

Strafferet på tværs

Jørn Vestergaard
ISBN: 978-87-420-0076-2 | Udgives: August 2025
Mere info: på www.extuto.dk og i vores nyhedsbrev

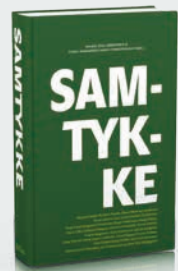
PÅ VEJ!

Databeskyttelsesret

Henrik Udsen & David Knobel
ISBN: 978-87-420-0074-8 | Udgives: Juni 2025
Mere info: på www.extuto.dk og i vores nyhedsbrev

NYHED!

Samtykke

Marie J. Sørensen & Tanja K. Christensen (red.)
ISBN: 978-87-420-0066-3 | Udgivet: August 2024
Sider: 624, indbundet | Pris: 795 kr. inkl. moms

FÅ MERE VIDEN på www.extuto.dk

Kære danske jurister og advokater

TAK

Fordi I altid stiller høje krav

TAK

Fordi I er kritiske

TAK

Fordi I fortæller os, når vi kan forbedre os

Takket være jer...

.. lancerede vi d. 6/5 en opdateret
version af KAILA

Baseret på jeres feedback vil du nu få opfølgende prompts fra KAILA, forhåndsvisning af kilder, bedre indsigt i KAILAs metoder, flere features du kender fra Karnov Online og ikke mindst en oplevelse af mere menneskelig feedback.

Scan QR-koden og lær KAILA endnu bedre at kende

